

Banc de Bones Pràctiques

**Criteris per l'avaluació de les
Bones Pràctiques en inclusió
social**

Eva Gómez Colell

Juliol de 2018

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ	4
1 PRIMERA PART: EVOLUCIÓ I TENDÈNCIES	5
1.1 EL QUÈ I EL PER QUÈ DE LES POLÍTIQUES LOCALS D'INCLUSIÓ SOCIAL	5
1.2 EVOLUCIÓ DE LES POLÍTIQUES D'INCLUSIÓ SOCIAL	6
1.3 LA SITUACIÓ ACTUAL DE LES POLÍTIQUES LOCALS D'INCLUSIÓ SOCIAL	10
1.4 REPTES I TENDÈNCIES DE FUTUR	11
2 SEGONA PART: CRITERIS ESPECÍFICS	15
2.1 RELLEVÀNCIA	15
2.1.1 Temes prioritaris	16
2.1.2 Col·lectius diana	22
2.2 CARÀCTER INNOVADOR I SATISFACTORI DE LES ACTUACIONS	23
El dret a la ciutat	23
Resultats satisfactoris	25
2.2.1 Nous drets de ciutadania	26
2.2.2 Oportunitats per a tothom al llarg de la vida	28
2.2.3 Nous models d'atenció comunitària centrada en la persona	30
2.2.4 Polítiques antiestigma	32
2.2.5 Polítiques residencials inclusives	34
2.2.6 Reserva de mercat laboral i ocupació de qualitat	36
2.2.7 Universalització de l'accessibilitat i compromís amb la diversitat funcional	37
3 TERCERA PART: RESUM EXECUTIU I QUADRE DE SÍNTESI	39
4 BIBLIOGRAFIA	45
5 ANNEX: ELS FACTORS D'EXCLUSIÓ SOCIAL	47

INTRODUCCIÓ

Aquest document té com a objectiu principal la revisió i actualització dels criteris específics de detecció de Bones Pràctiques en l'àmbit de la Inclusió Social publicats el 2009 en consonància amb els canvis que s'han produït en el context de les polítiques públiques locals a Catalunya.

La primera part del treball posa en context les polítiques d'inclusió social en el moment actual, repassant-ne l'evolució i destacant els reptes als quals s'enfronten, així com les tendències detectades per a lluitar contra l'exclusió social.

A la segona part es defineixen els criteris per a la identificació i valoració de les bones pràctiques en l'àmbit que ens ocupa, des de les línies estratègiques a abordar i els elements transversals que tota política pública hauria d'incloure.

Finalment, s'inclou un resum executiu i un quadre de síntesi amb els indicadors i els criteris de ponderació.

1 PRIMERA PART: EVOLUCIÓ I TENDÈNCIES

1.1 El què i el per què de les polítiques locals d'inclusió social

Les transformacions produïdes a les estructures socials de les societats capitalistes han marcat un canvi d'època que ha conduït al replantejament dels processos d'inclusió i d'exclusió, cada vegada més difusos i complexos de definir. Noves situacions de desqualificació, vulnerabilitat i pèrdua de vincles conformen el concepte de l'exclusió social (Rosetti, 2016) que, lluny de ser una situació concreta i estàtica, pren forma de procés, amb unes fronteres mòbils i fluïdes. L'exclusió implica una ruptura dels mecanismes d'integració que afecta diferents persones i col·lectius, en moments diversos del seu cicle de vida (Subirats, 2010).

Dins del sistema socioeconòmic del capitalisme, els principals àmbits que abasta l'exclusió social van més enllà de l'acumulació del capital i del valor atorgat al treball productiu. La introducció d'altres àmbits (laboral, educatiu, residencial, relacional, social...) atorga una major capacitat explicativa al concepte, referint-se a "un model social en el qual un sector de la població es troba al marge dels drets socials i de ciutadania, configurant espais de vulnerabilitat i de risc amb diferents intensitats" (Castel, 1997). En la mesura en que es tenen en consideració altres dimensions, es visibilitzen i s'incorporen noves situacions d'exclusió a l'agenda política, com ve succeint especialment des de 2008 amb l'esclat de la crisi econòmica. Les polítiques d'austeritat han tingut una forta incidència en les problemàtiques socials ja existents arreu dels països europeus durant el període anterior a la crisi, agreujant les desigualtats i afectant, fins i tot, a grups socials considerats benestants. Són notables els efectes en la ocupació, amb la precarització de les condicions laborals, la destrucció de llocs de treball i la incidència de l'atur a les llars; en l'atenció sanitària, amb retallades en el sistema de salut; en l'atenció a la dependència, amb la congelació d'ajuts econòmics o altres tipus de suport per a les famílies amb tasques de cura; o, en definitiva, en tot el conjunt del sistema de protecció social, del qual s'han posat de relleu les mancances per a abordar la complexitat de la situació actual.

Pel que fa als paradigmes explicatius de l'exclusió social, resulta interessant la síntesi que fa Rosetti (2016): tres models (el paradigma de les actituds individuals, el de la desvinculació social i el de les desigualtats) que entenen la inclusió social com a part d'un ordre establert, mentre que un quart (el de l'explotació i la dominació) ofereix una perspectiva més plural, amb un discurs basat en la transformació social i el reconeixement a la diversitat i unes polítiques públiques emancipatòries i apoderadores. En aquest cas, i a diferència dels altres models, el mercat laboral deixa de ser l'únic espai d'inclusió social. Una "política social per la igualtat", doncs, requereix la incorporació de processos de

redistribució en relació amb el reconeixement de les diferents identitats per tal de revertir les desigualtats.

Aquest reconeixement dels drets i deures de les persones que habiten un territori, així com la transformació de la societat per mitjà de la transformació de les ciutats, comporta la prioritització de la vida quotidiana; és a dir, parlar del dret a la ciutat. L'obra d'Henri Lefebvre "El derecho a la ciudad" (1968) és vigent encara avui per la definició que fa de les ciutats com a espais emancipadors i transformadors, amb la ciutat com a mercaderia com a punt de partida. Immersos en les dinàmiques capitalistes, els governs locals es troben amb la tessitura de retornar a la ciutadania l'ús d'allò públic com un dret intrínsec de la seva condició de ciutadà/ana.

Com a principal mecanisme de lluita contra l'exclusió trobem l'acceptació conceptual de la inclusió social, que s'ha incorporat a les polítiques públiques en forma de plans d'actuació. Davant l'afebliment del sistema de protecció social i del trencament dels diversos sistemes d'integració com a conseqüència de la crisi econòmica, els ajuntaments responen a l'emergència amb accions i mesures concretes que no poden substituir les estratègies de tipus estructural enfocades a les múltiples causes de l'exclusió. Les polítiques d'inclusió social requereixen la optimització dels recursos i una gestió eficient de la informació disponible per a l'anàlisi i l'abordatge de l'exclusió social. Es tracta, entre d'altres, de superar el paradigma de les desigualtats, de les polítiques redistributives clàssiques i de la concentració de poder en detriment de grups socials o col·lectius que queden fora del sistema social, exclosos.

Arribats a aquest punt, creiem important remarcar que les diferents cares de l'exclusió social i les afectacions que aquesta té en nombrosos àmbits de les polítiques públiques fan gairebé necessari que la inclusió social sigui plantejada com un criteri en si mateixa, aplicable per a valorar, per exemple, la transversalitat de les propostes rebudes al Banc de Bones Pràctiques.

1.2 Evolució de les polítiques d'inclusió social

Les polítiques d'inclusió social van aterrar a Europa com proves pilot per a combatre la pobresa i l'exclusió social a finals de la dècada dels 70. Fins l'entrada en vigor del **Tractat d'Amsterdam** el 1999, però, aquests projectes van ser constantment qüestionats per la manca d'un fonament normatiu que sostingués l'acció comunitària en aquest àmbit. El Tractat d'Amsterdam va revertir la situació i l'erradicació de l'exclusió social es va consolidar com un dels objectius de la política social europea a nivell comunitari, fins al punt de crear l'any 2000 un **Comitè de Protecció Social** per al foment de la cooperació entre els Estats membres i la Comissió Econòmica Europea.

El mateix any es va aprovar l'**Estratègia de Lisboa** com a mecanisme de supervisió i coordinació del pla de desenvolupament social de la UE a través d'objectius fixats, mesura de la pobresa en base a indicadors i directrius per als Estats membres amb plans d'acció nacionals per a erradicar-la. En el període 2005-2010, es van actualitzar els objectius de les estratègies comunes dins del **Marc Obert de Coordinació**, mètode basat en la cooperació i la col·laboració transnacional i plantejat sobre la base del principi de subsidiarietat. En aquest context, es van redactar els primers informes estratègics nacionals, els Plans Nacionals d'Inclusió (PNAIN).

Les accions de protecció social i les polítiques d'inclusió es van concretar aleshores en la cohesió social, la igualtat entre homes i dones i la igualtat d'oportunitats, la bona governança, i la interacció entre creixement, ocupació i cohesió social. Precisament, en ocupació i mercat laboral no es va posar l'accent fins el 2008, any en què es va considerar que era necessària una estratègia global inclusiva per a persones excloses del mercat de treball des de tres eixos: suport per a l'assoliment d'un nivell de renda decent, mercats de treball inclusius i accés a serveis de qualitat. Malgrat això, l'ocupació no era garant de sortir de la situació de pobresa i, davant d'aquesta situació, el 2010 es va crear la **Plataforma Europea contra la Pobresa i l'Exclusió Social** i es va elaborar el Llibre Blanc sobre les pensions. La crisi de l'Eurozona i l'impacte de la recessió en els Estats membres es va percebre notablement el 2013, assolint taxes de desocupació històriques.

La resposta de la Comissió Europea instava a obrir nous fronts d'actuació per a erradicar la pobresa: **prioritzar la inversió social en les persones** (en especial, en la infància) i el disseny d'un quadre d'indicadors socials que incloïen com a elements clau l'atur, l'atur juvenil i la taxa de "ni-nis" (joves que ni estudien ni treballen), la renda disponible de les llars, la taxa de risc de pobresa i les desigualtats d'ingressos. Posteriorment, i a partir de l'IMA (Informe sobre el Mecanisme d'Alerta), es van afegir tres indicadors d'ocupació: la taxa d'activitat, la taxa d'atur de llarga durada i la taxa d'atur juvenil.

L'objectiu de l'Estratègia de Lisboa era ambiciós (acabar amb la pobresa en el període 2000-2010) i, tot i el creixement econòmic experimentat a la Unió Europea fins a l'inici de la crisi, els nivells de pobresa segueixen sent molt elevats. Això posava de relleu la necessitat de plantejar una política social europea forta: l'**Estratègia Europa 2020** va néixer, doncs, amb el propòsit de fer créixer la UE des d'una vessant sostenible i integradora i, el més important, amb un objectiu concret i més realista que la proposta de Lisboa: la reducció a 20 milions de les persones en situació de pobresa i exclusió social l'any 2020. Un altre dels assoliments destacables de l'Estratègia Europa 2020 ha estat la ratificació de l'enfocament multidimensional de la pobresa: dels aspectes estrictament monetaris a d'altres que modifiquen directament la qualitat de vida

de les persones (educació, sanitat, participació social, etc.), fet que exigeix el constant desenvolupament i revisió d'indicadors i referents del problema.

En l'actualitat, el marc de referència per a l'avaluació dels resultats dels Estats membres en l'àmbit social (i de l'ocupació) és el **Pilar Europeu dels Drets Socials**, iniciat el mes de març de 2016 i aprovat finalment el mes de novembre de 2017. El contingut d'aquest paquet es basa en vint mesures dividides en tres grans blocs: igualtat d'oportunitats i accés al mercat de treball, condicions de treball justes i protecció i inclusió social. El primer inclou qüestions com l'educació, la formació, la igualtat de gènere, les polítiques actives d'ocupació i la no discriminació per motiu de gènere, raça, religió, discapacitat o orientació sexual. El segon capítol defineix les condicions justes de feina (seguretat i adaptabilitat) i aporta informació sobre salaris dignes i tipus de suport en cas d'acomiadaments improcedents, entre d'altres accions. Per últim, el darrer bloc tracta sobre la protecció i el recolzament als menors, prestacions per atur, renda mínima, pensions, sanitat, inclusió de persones amb discapacitat, cures de llarga durada, habitatge i assistència a persones sense llar i accés a serveis bàsics.

Les matèries incorporades responen tant al canvi conceptual en la definició de pobresa/exclusió social com a la seva casuística multifactorial. Aquest document inicia una reflexió sobre la dimensió social d'Europa de cara a 2025, i les iniciatives incloses són tant de caire legislatiu com no legislatiu però no vinculants, és a dir, que es limita a demanar als Estats membres que apliquin les propostes i desenvolupin per si mateixos les polítiques socials a través de l'elaboració de plans de reforma nacionals que s'ajustin als objectius comunitaris.

A l'Estat Espanyol, el **Plan Nacional de Inclusión Social (PNAIN)** és l'eina que ha integrat i coordinat totes les polítiques de lluita contra la pobresa i l'exclusió social els darrers anys. El pla implementat, corresponent al període 2013-2016, va ser aprovat l'any 2013 i inclou, a banda dels tres grans objectius estratègics del Pilar Europeu dels Drets Socials, un apartat específic d'atenció a tots els grups que poden estar en risc d'exclusió (persones sense llar, immigrants, població gitana, etc.). Cal dir, però, que el PNAIN no conté mesures concretes sinó línies d'actuació generals, sense compromisos ni terminis establerts, ni un sistema de supervisió i avaluació adaptat a la multitud de col·lectius a qui es dirigeixen els seus objectius. Un dels elements més destacables i interessants del pla és la promoció de la millora dels sistemes de rendes mínimes i la seva consolidació arreu de l'Estat Espanyol, ja que fins el moment eren poques les Comunitats Autònomes que per si mateixes s'havien plantejat aquesta qüestió. En general, però, el PNAIN —com succeeix amb el Pilar Europeu de Drets Socials— és un document orientatiu i, en cap cas, vinculant: són les Administracions Públiques Autònòmiques les que, en funció de la distribució de competències i del sistema de finançament territorial, posen en pràctica les mesures proposades.

Recentment, el mes de març de 2019, el Govern espanyol ha aprovat l'**Estratègia Nacional de Prevenció i Lluita contra la Pobresa i l'Exclusió Social 2019-2023**¹ basada en els objectius de l'Estratègia Europa 2020, en els principis del Pilar Europeu de Drets Socials, en els Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS) i en l'Agenda 2030 de les Nacions Unides. Les 90 mesures que conformen l'Estratègia s'apleguen sota quatre grans línies d'actuació: combatre la pobresa; prevenir futures situacions de necessitat mitjançant polítiques actives d'ocupació per a persones amb dificultats d'accés al mercat laboral; consolidar els serveis públics en general i, especialment, els sanitaris, educatius i socials; i, per últim, garantir l'accés a l'habitatge. Per tant, ens trobem davant d'un full de ruta que, des d'un enfocament holístic, incorpora accions específiques de l'ampli espectre de les polítiques públiques.

Per la seva banda, Catalunya disposa del **Pla d'acció per a la lluita contra la pobresa i per a la inclusió social 2015-2016**, que incorpora com a eix prioritari la infància i l'adolescència, seguint les línies de les polítiques socials a nivell europeu. Els altres eixos generals se centren en la cobertura de les necessitats bàsiques, en l'ocupació, en l'habitatge i, per últim, en l'àmbit relacional i comunitari. Tot plegat, des d'un enfocament transversal que implica la participació d'actors i agents d'altres camps d'actuació com són els serveis socials, l'ensenyament, la salut o la justícia, i que posa la persona al centre d'atenció. Com a mesura extraordinària, el 2015 es va aprovar també la **Llei 24/2015, de 29 de juliol, de Mesures urgents per a afrontar l'emergència en l'àmbit de l'habitatge i la pobresa energètica**, l'execució de la qual ha quedat suspesa cautelarment pel Tribunal Constitucional a petició del Govern Espanyol fins el mes d'octubre de 2018. El preàmbul de la llei exposa les xifres de la problemàtica a Catalunya: el 2015, 200.000 llars tenien tots els membres a l'atur, 95.000 de les quals no perceben cap ingrés. Aquesta situació d'emergència social s'ha vist agreujada per la incidència de l'àmbit de l'habitatge: sobreendeutament hipotecari, desnonaments... En aquest mateix context, s'ha estès la pobresa o vulnerabilitat energètica, és a dir, la dificultat per fer front al pagament de les factures dels subministraments bàsics d'electricitat, gas i aigua. Com a conjunció de la Taula sobre desnonaments, creada el 2013, i de la Taula sobre la pobresa energètica, de 2014, el 2016 neix la **Taula d'emergència en l'àmbit de l'habitatge i la pobresa energètica**, amb la participació de l'Administració pública i entitats socials.

¹ Estratègia Nacional de Prevenció i Lluita contra la Pobresa i l'Exclusió Social 2019-2023. Gobierno de España

https://www.mscbs.gob.es/ssi/familiasInfancia/inclusionSocial/inclusionSocialEspana/Estrategia_Prev_LuchaPobreza_19-23.pdf

D'altra banda, la **Llei 14/2017, del 20 de juliol, de la renda garantida de ciutadania** garanteix l'accés a la prestació econòmica i als serveis que es requereixin per a sortir de les situacions de pobresa i necessitat, amb el repte de que aquestes siguin transitòries i no cronificades. L'aplicació de la prestació respon als principis d'equitat, d'apoderament i autonomia de les persones en societat i d'universalitat, solidaritat i complementaritat, així com de subsidiarietat. La renda garantida de ciutadania prové de la redistribució dels recursos i complementa els ingressos dels destinataris en cas de carència de mitjans sense discriminació per cap motiu més enllà dels requisits per accedir-hi. És una política que inclou la perspectiva de gènere, té un caràcter marcadament familiar (amb l'objectiu de protegir la infància de situacions de vulnerabilitat) i que promou la contribució dels destinataris per a superar les circumstàncies. És remarcable el fet que ambdues lleis procedeixen d'iniciatives legislatives populars (ILP).

1.3 La situació actual de les polítiques locals d'inclusió social

L'àmbit local és l'idoni per al desenvolupament de polítiques i actuacions, tant de caràcter pal·liatiu com preventiu, per la proximitat a la població i per ser l'espai on es produeixen les desigualtats i d'on emergeixen nous factors de vulnerabilitat. Els ens locals disposen de les eines per a detectar les necessitats de la població i són els proveïdors directes dels recursos que han de pal·liar les situacions d'exclusió social. A Catalunya, el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies i els ens locals comparteixen coneixement entre diferents actuacions que es vinculen amb la inclusió social: a través dels plans locals d'inclusió social (PLIS), els plans de desenvolupament comunitari (PDC), els plans de ciutadania i immigració (PCI) i els plans educatius d'entorn (PEE).

- Els plans locals d'inclusió social -iniciats el 2006- despleguen accions prioritàries consensuades pels agents socials de cada territori en base a la diagnosi i els recursos existents a cada municipi. En definitiva, impulsen polítiques per a minimitzar els factors de risc i potencien aquells aspectes que eviten caure en situacions d'exclusió.
- Els plans de desenvolupament comunitari tenen per objectiu millorar la cohesió social a través de projectes conjunts entre diferents actors: ciutadania, teixit associatiu, les administracions i la resta d'agents socials i econòmics. Un dels factors clau és la participació del màxim d'actors possibles per tal d'afavorir el sentiment de pertinença a una comunitat local. Tot i la diversitat d'àmbits dels quals s'ocupa, en l'actualitat posen l'accent en les accions per a preveure i combatre la pobresa a l'entorn familiar i a l'etapa de la infància.
- Els plans de ciutadania i immigració són els instruments de planificació de les polítiques de ciutadania, d'acollida i d'integració. El Pla de Ciutadania i de les Migracions 2017-2020 de la Generalitat de Catalunya marca els 4

eixos principals al voltant dels quals s'articulen les accions i els reptes de futur: l'aposta per un model de convivència basat en la interacció i el reconeixement de la diversitat; la igualtat d'oportunitats per tothom per afavorir la mobilitat social amb independència de l'origen; l'acollida i integració de persones refugiades i, per últim, la gestió integral de les polítiques.

- Els plans educatius d'entorn, si bé els seus objectius estan més enfocats a aconseguir l'èxit educatiu de tot l'alumnat, aquests tenen efectes sobre la cohesió social mitjançant l'equitat, l'educació en valors (interculturalitat, convivència), i abastant més enllà del temps escolar (també l'extra-escolar i el no escolar, és a dir, el temps familiar i relacional).

Centrant-nos en els **Plans Locals d'Inclusió Social**, aquests posen de manifest la importància de plantejar nous models socials de ciutat que defineixin i explorin el concepte de municipis inclusius, i que situïn el benestar quotidià de la ciutadania al centre de les polítiques socials. La transversalitat d'aquestes permet repensar els municipis des d'una perspectiva global, incloent-hi, com ja hem vist a través dels plans destacats al paràgraf anterior, el teixit associatiu i comunitari, la convivència, l'educació, i també el dret a l'habitatge, la garantia de serveis bàsics per a tota la ciutadania, la protecció en situacions sobrevingudes i d'emergència, la participació social de col·lectius vulnerables, la integralitat en els processos de cura, la introducció de la perspectiva de gènere i el desenvolupament d'accions inclusives per a totes les etapes de la vida.

1.4 Reptes i tendències de futur

Les polítiques públiques d'inclusió social tenen la seva raó de ser en la voluntat per combatre els factors que afavoreixen les condicions per a que es doni una situació d'exclusió social i en la integració dels individus que la pateixen. No obstant, la complexitat en la pròpia naturalesa d'aquests factors i l'encreuament de dinàmiques que interactuen en el procés d'exclusió social suposa un repte important per als municipis, que han hagut de recórrer a nous mecanismes per afrontar-lo, superant les respostes tradicionals de tipus paternalista que conceben l'exclusió social com una situació personal, aliena a factors estructurals. D'aquesta visió, n'han resultat les actuacions de caràcter pal·liatiu, amb un fort component reactiu i d'emergència, i les de caràcter assistencial. Tot i que en aquestes darreres, els ens locals s'han anticipat al fenomen i han elaborat mesures preventives, ambdues respostes reproduïxen una visió clàssica de l'assistència social que provoca estigmatització i cronificació (Subirats, 2010).

En la dimensió operativa, un primer repte de la lluita contra l'exclusió social passa per impulsar mecanismes de resposta menys estandarditzats en els quals les persones o col·lectius afectats se sentin part de la solució, recuperin la

responsabilitat sobre les seves relacions vitals i tinguin la opció de pertànyer a una xarxa o comunitat que, a banda d'acompanyar-los, els apoderin. En aquest context, els governs locals tenen un paper protagonista a l'hora d'**orientar les polítiques municipals cap a l'enfortiment de les capacitats individuals i cap a la dotació de recursos per a l'afrontament autònom de situacions de vulnerabilitat**, lluny d'un model d'atenció paternalista obsolet i fonamentat en criteris professionals imposats. La reorientació per part dels municipis dels models d'atenció existents en l'àmbit de les polítiques socials implica també una **revisió dels criteris de condicionalitat i accés als serveis per a les persones en risc o situació d'exclusió** (Zalakain, 2018). Partint de la reivindicació de l'autonomia i l'autodeterminació de les persones, es redefeixen els nivells d'exigència: s'assumeix la idea que els processos d'inclusió no són constants en tots els casos. La baixa exigència, entesa com a perfil, com a tipus de recurs (programes i serveis) i com a model d'intervenció es dirigeix especialment a persones cronificades —sense llar, amb addiccions, drogodependència, etc.— amb poca capacitat per adherir-se a plans de treball i adquirir compromisos de canvi. Aquesta idea d'atendre la persona independentment del seu comportament com a ésser social ha fet replantejar als municipis la preponderància de la protecció social entesa com a relació de contraprestació (la persona atesa rep atenció/protecció a canvi de modificar pautes en el seu comportament segons els dictàmens del / la professional). El model *Housing First* és un exemple d'aquest canvi d'orientació, tot i que també plasma la necessitat urgent d'**interrelacionar polítiques** amb lògiques d'intervenció encara força sectorialitzades (serveis socials, salut pública, ocupació, educació i formació...). Un altre repte sobre el "com" rau en la premissa que tots els actors -públics, privats, del món social i de la ciutadania- poden ser participants dels reptes socials i, inclús, agents de desenvolupament local, basant les polítiques en el diàleg i la participació. Les administracions locals, les organitzacions de la societat civil i del Tercer Sector s'enforteixen per a **coproduir i cogestionar polítiques socials**, situant el "municipalisme" i l'acció local com a solució davant dels problemes globals. Això implica enfortir el teixit social i associatiu dels municipis, posar al servei de la ciutadania l'espai públic, incorporar les eines i processos de participació, activar els rols personals i comunitaris, replantejar i multidimensionar les accions d'inserció i, en definitiva, qüestionar els models tradicionals de benestar social. Per tant, les respostes locals a l'exclusió requereixen una **visió integral, plantejaments transversals, formes de coordinació flexible i la major proximitat territorial possible**.

En relació amb la dimensió ideològico-normativa, i vinculat a l'enfocament territorial, els darrers anys ha aflorat un concepte transformador que replanteja la responsabilitat dels ajuntaments sobre les polítiques d'inclusió social: els "**municipis inclusius**". Fins ara, els models que han regit la governança local han tingut a veure amb el concepte de Territori Socialment Responsable (TSR) i

amb la Responsabilitat Social Corporativa (RSC)² però el nou model fa un pas més enllà i assumeix la responsabilitat del territori en l'acció social. Tot i que només 48 ens locals (25 a Barcelona, 12 a Girona, 3 a Lleida, 7 a Tarragona i 1 a Terres de l'Ebre) han desenvolupat el seu PLIS a partir del programa de plans d'inclusió social de la Generalitat d'ençà que es va posar en marxa el 2006³, la crisi econòmica va evidenciar la necessitat d'actualitzar les respostes de l'administració i la societat civil a les persones en risc d'exclusió social. Així, un dels principals reptes de futur dels municipis seria assolir aquest estatus de "ciutat inclusiva", definida com "aquella que es compromet a vetllar perquè totes les persones vegin els seus drets fonamentals garantits i puguin desenvolupar els seus projectes vitals en condicions d'igualtat, i perquè tots els diversos col·lectius que la componen vegin les seves necessitats reconegudes"⁴. Aquesta és una definició que emfasitza els col·lectius i les diferents formes de ser, coexistir, viure i convida, i exigeix respostes específiques a les seves necessitats i característiques (ex: infants, persones amb diversitat funcional, dones, persones immigrades i minories ètniques...). Recolzada per la Carta Mundial pel Dret a la Ciutat (Habitat International Coalition), l'entrada a l'agenda internacional del **dret a la ciutat** significa una orientació cap a l'assoliment d'aquest com un dret humà i universal, que es dona en un espai (la ciutat) entès com un bé comú d'ús equitatiu; que és col·lectiu i, per tant, legitima l'acció dels sectors més desfavorits amb l'objectiu del ple exercici dels seus drets; i que és interdependent de tots els drets humans i això inclou drets civils, polítics, econòmics, socials, culturals i ambientals (Iglesias, et al., 2018). Un exemple d'aquest model de recuperació i reconeixement de drets és l'Estratègia d'inclusió i de reducció de les desigualtats socials de Barcelona (2017-2027)⁵ que defineix les directrius de la capital per a consolidar-se com a ciutat socialment justa, diversa i intercultural; habitable i acollidora; educadora; feminista i saludable, com un compendi de la idea de ciutat en la seva vessant més política i transformadora.

En definitiva, **els municipis han de conèixer les debilitats i les fortaleses del seu propi context per tal d'abordar-les estructuralment i assegurar que la inclusió de tota la ciutadania sigui present en el conjunt de les polítiques locals**. Fer un gir ideològic i operacional al voltant de l'exclusió/inclusió és un desafiament que requereix una lògica i unes dinàmiques d'actuació específiques

² Edició actualitzada de la [Guia bàsica d'aliances locals en el sector social](#) (2017).

³ Dades del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies (2016).

⁴ Transformar el conflicte a la ciutat. Eina nº 10. Valorar la ciutat inclusiva (Escola de Cultura de Pau. UAB) https://escolapau.uab.cat/PeacebuildingMunicipalities/municipis/Eina10_Ciutat.pdf

⁵ Estratègia d'inclusió i de reducció de les desigualtats socials de Barcelona (2017-2027). Ajuntament de Barcelona https://ajuntament.barcelona.cat/dretssocials/sites/default/files/arxius-documents/estrategia_inclusio_2017-2020.pdf

Banc de Bones Pràctiques

Críteris per a l'avaluació de les Bones Pràctiques en inclusió social

per als municipis i que si és concebut com una oportunitat de reinversió pot tenir com a resultat iniciatives de qualitat que garanteixin el benestar de la ciutadania i representin bones pràctiques referents per a altres ajuntaments.

2 SEGONA PART: CRITERIS ESPECÍFICS

En aquesta secció s'exposen els criteris específics per a identificar bones pràctiques municipals inclusives. En el primer apartat, "Rellevància", ens basem en els dos tipus d'actuacions en paral·lel que desenvolupen els ajuntaments: d'una banda, actuacions centrades en els temes que originen les desigualtats socials i, per tant, de tipus intens i transversal; i, per l'altra, plans i programes de tipus sectorial dirigits o bé a un àmbit d'actuació específic o bé a un col·lectiu concret. Així, destaquem en primer lloc **els temes de caràcter prioritari** sobre els quals els municipis han d'incidir per suprimir els efectes de l'exclusió social i garantir la inclusió de tota la ciutadania de forma incondicional i, en segon lloc, veurem quins són **els col·lectius diana** als quals es dirigeixen les bones pràctiques per la seva condició de vulnerabilitat a conseqüència de la incidència dels factors d'exclusió.

Seguidament, a l'apartat "Innovació" es defineixen els elements que permeten actualitzar o millorar el coneixement ja existent en les polítiques d'inclusió social i es determina quin és **l'impacte de les actuacions** que ha de contribuir a reduir les desigualtats entre els ciutadans d'un mateix territori. En tractar-se de problemàtiques majoritàriament d'origen estructural, els resultats de les actuacions es veuran a llarg termini i es fa necessari disposar d'índexs de referència orientatius.

La valoració de bones pràctiques segons els criteris que es presenten a continuació permetrà no només la transferència d'experiències positives a d'altres municipis sinó també per al propi municipi que proposa la pràctica, a mode de referència per a la constant millora en les polítiques inclusives.

2.1 Rellevància

Tot i que existeix un fort compromís en l'Agenda Europea per marcar el rumb de les polítiques de protecció i de promoció social, els governs locals s'han vist limitats competencialment per actuar i afrontar els reptes globals. No obstant, els municipis tenen la possibilitat de ser prop de les persones i tenen la capacitat per a gestionar, conjuntament amb les entitats civils i amb la ciutadania, els reptes d'un món en constant transformació. En la seva major part, els reptes que hem vist a l'apartat anterior responen a la necessitat de reduir les desigualtats socials des d'una perspectiva localitzada territorialment. Els següents subapartats delimiten de forma més concreta els problemes prioritaris que cal que els municipis atenguin; d'aquesta manera, les pràctiques que incloguin alguns dels següents temes rellevants seran més ben valorades.

2.1.1 Temes prioritaris

1.4.1.1 *Reducció de les desigualtats i la pobresa*

La taxa de risc de pobresa a Catalunya se situa en un màxim històric: segons l'Enquesta de Condicions de Vida del 2018⁶, el 21,3% de la població es troba en risc d'exclusió social. Es podria dir que la taxa no ha deixat de créixer: mentre que el 2008 -just abans de l'esclat de la crisi econòmica- se situava en un 16,6%, el 2010 era del 20,8% i el 2017, d'un 20%. A més, des del 2004, any en què s'inicia la sèrie estadística, i per primera vegada, més de la meitat de catalans (52,7%) manifesta molta o certa dificultat per arribar a final de mes, tenint en compte que a Catalunya es considera pobra tota aquella persona que disposa de 915 euros o menys al mes per a viure. Respecte les dades de 2017, augmenta el percentatge de persones que no poden cobrir les seves necessitats bàsiques (d'un 6,3% a un 8,8% qui no pot mantenir casa seva a una temperatura adequada, i d'un 2% a un 4% qui no pot comprar aliments bàsics com la carn o el peix). Gairebé un terç de les famílies catalanes afirma no poder marxar de vacances ni assumir imprevistos per valor de 700 euros. També creix la pobresa severa, que se situa en el 6,5%. La crisi econòmica i financera ha incrementat les diferències en el poder adquisitiu de les classes socials, polaritzant-les cada cop més: a Espanya, 10 anys després, els ingressos mitjans es mantenen similars als de 2007, mentre que el 40% de persones amb ingressos més baixos els han vist disminuir (inclús el 10% inferior ha tingut una baixada del 40%), l'1% de la població més rica els ha augmentat un 21%. A Catalunya, s'arriba a quintuplicar la diferència entre els ingressos més alts i els més baixos.

La dimensió econòmica de la crisi ha incidit en diversos àmbits i ha fet paleses diferents formes de vulnerabilitat: laboral, educativa, residencial, relacional, econòmica, social... Això fa que els municipis deixin enrere la concepció marginal de l'exclusió social ("tradicionalment pobres" o els "pobres de sempre"), referida més aviat al procés actiu de marginació de determinats col·lectius que no pas al trencament individual amb el mercat laboral i les xarxes de suport social (Ajuntament de Barcelona i Acord Ciutadà per una Barcelona inclusiva, 2018). Davant d'aquesta qüestió, el disseny de les polítiques inclusives incideix en les causes estructurals de les desigualtats socials i facilita el desenvolupament de projectes de vida diversos. Mesures com els pressupostos amb perspectiva de gènere, el reconeixement de les diferents identitats, la reinserció social de les persones sense llar, la defensa dels drets de les treballadores de la llar, el suport a l'àmbit de les cures —tant formals com informals— o la salut mental són considerats una responsabilitat pública.

⁶ Enquesta de Condicions de Vida 2018. Idescat <https://www.idescat.cat/pub/?id=ecv>

Des de les directrius marcades pel Pilar Europeu de Drets Socials, passant per plans autonòmics i fins arribar a les accions locals un dels temes prioritaris és la millora de les condicions i la garantia de la igualtat d'oportunitats dels infants i adolescents, que pateixen els efectes sobrevinguts de l'empitjorament de les condicions laborals dels progenitors com a conseqüència de la crisi econòmica. A Catalunya, la pobresa infantil severa (els qui viuen amb una renda inferior al 40% de la renda mitjana de Catalunya) s'ha incrementat en un 23% des del 2016 i el nombre de nens i nenes amb menys recursos s'han empobrit 4,5 vegades més que la resta durant la crisi⁷. Infants i joves són exposats a la inestabilitat de l'entorn familiar i a canvis en la composició de les llars (que el 80,9% de les famílies monoparentals estiguin formades per una sola dona és un indicador de la feminització i cronificació de la pobresa). Viure en entorns de precarietat, amb mancances de necessitats bàsiques o materials, dietes poc equilibrades, espais insalubres o sobre-ocupats, etc. genera majors dificultats en l'aprenentatge, un baix rendiment escolar o dificultats per accedir a suport i serveis de reforç escolar.

Garantir la igualtat d'oportunitats a l'inici del cicle vital és fonamental per a assolir trajectòries personals satisfactòries en les etapes següents. Fer participants els més petits del seu entorn, dotar-los de capacitats i apoderar-los, a banda de cobrir les seves necessitats bàsiques, ha de ser la màxima dels governs locals, que s'enfronten a la complexitat de la naturalesa multifactorial de la pobresa infantil.

1.4.1.2 Desigualtats educatives i de formació

L'educació és, sens dubte, un dels mecanismes més importants per a la integració social. Les habilitats intel·lectuals i les competències tècniques afavoreixen el desenvolupament personal i social i modulen l'adaptació a la vida professional. La formació representa un element clau en l'ascensió i promoció social però també incideix en la reproducció de les desigualtats socials. El factor socioeconòmic correlaciona directament amb el rendiment acadèmic i amb l'accés a recursos educatius, essent fins a 5 vegades més favorables per a les llars amb nivells d'ingressos elevats que per a les de perfil socioeconòmic baix.⁸

La distribució desigual de l'alumnat en funció de l'origen social ha sigut un fenomen creixent els darrers anys davant la manca de polítiques educatives inclusives. No obstant, els ajuntaments han anat veient augmentades les seves

⁷ La pobresa infantil severa augmenta un 23% en dos anys a Catalunya (Diari Ara. 14/02/2017) https://www.ara.cat/societat/pobresa-severa-infantil-augmenta-Catalunya_0_1741626012.html

⁸ Desigualtats socioeconòmiques i rendiment acadèmic a Espanya (Desembre 2018). Álvaro Borja Choi de Mendizábal. Observatori Social La Caixa <https://observatoriosociallacaixa.org/ca/-/desigualdades-socioeconomicas-y-rendimiento-academico>

competències en la gestió de l'admissió de l'alumnat i, cada cop més, prioritzen la lluita contra la iniquitat educativa i la segregació escolar. Eines com les comissions d'escolarització o les oficines municipals d'escolarització han permès una millora en l'ordenació i la planificació dels processos d'admissió, conjuntament amb el Departament d'Ensenyament.

Per altra banda, l'absentisme escolar, reflex de les desigualtats socioeconòmiques i culturals i de la desafecció de nens i joves pels estudis, desemboca en un abandonament prematur de l'educació que els ajuntaments han hagut d'assumir per a prevenir el fracàs escolar. No completar la formació bàsica o els estudis obligatoris comporta un major risc de vulnerabilitat social. En aquest context, guanyen pes les polítiques d'acompanyament a l'escolaritat en dues direccions: per una banda, ofereixen suport als centres pel que fa a l'atenció a l'alumnat amb necessitats especials o dificultats d'escolarització (entre les quals, prevenció de l'absentisme, reforç escolar, programes de diversificació curricular, escoles de segona oportunitat, etc.); i, per altra, mitjançant la dinamització del lleure educatiu. La implicació de les famílies (programes de parentalitat positiva) és també un vector clau en la prevenció del fracàs i, consegüentment, en la millora de l'èxit escolar.

En el sentit més ampli de l'educació, aquest àmbit abasta també la formació de la població adulta: tant de persones ocupades a partir de plans de formació contínua com de les aturades amb, entre d'altres, activitats de capacitació i reorientació professional. Els ajuntaments també han estès la seva oferta educativa a un col·lectiu, el de la gent gran, que es manté actiu en els anys posteriors al període de la jubilació i mostra interès per adaptar-se a la incidència de les noves tecnologies o la informàtica en la vida quotidiana (cursos de jubilació activa, accés a la universitat, aules de desenvolupament personal i formació permanent, etc.).

1.4.1.3 Reformulació dels serveis socials bàsics municipals

L'article 84.2 de l'Estatut d'Autonomia atorga als governs locals les competències pròpies en la regulació i prestació de serveis d'atenció a les persones, i dels serveis socials públics d'assistència primària. Això suposa que els ajuntaments tinguin competència en els aspectes més immediats i propers de la resposta a les necessitats socials de la ciutadania. No obstant, el Sistema Català de Serveis Socials és el més descentralitzat dels grans sistemes de benestar a Catalunya (salut, educació, treball...) i la seva gestió és compartida per diferents nivells de l'Administració, dificultant l'aplicació als Serveis Socials Bàsics de formes d'organització, referents i metodologies provinents d'altres àmbits (Generalitat de Catalunya, 2015).

Tot i així, els ajuntaments han fet un esforç per adaptar el model de serveis socials bàsics a la creixent demanda d'atenció social conseqüència de la crisi

econòmica dels darrers anys, dels elevats índex d'atur i de l'increment de les persones en risc d'exclusió social. Aquesta situació ha provocat un replantejament de la configuració mateixa dels serveis socials bàsics i de l'efectivitat dels mitjans disponibles. La cohesió i coordinació de serveis entre els diferents agents, el desplegament territorial i la planificació han tingut com a resultat el procés de millora i adaptació a les diverses necessitats socials en què es troben immersos els governs locals i que s'han plasmat en programes transversals de promoció de l'autonomia personal i atenció a persones en situació de dependència, en drets i oportunitats en la infància i l'adolescència, en accions per a erradicar la violència masclista, en plans per a la integració social de les persones nouvingudes, etc.

1.4.1.4 Desigualtats socials en salut (i estigmatització de la salut mental)

En matèria de salut, els condicionants per a que proliferin situacions de desigualtat també són estructurals. Provenen del sistema socioeconòmic i polític, més enllà de la disponibilitat de recursos materials propis, factors psicosocials, factors conductuals o biològics i dels serveis de salut (Malmusi, 2017). L'atur, el nivell d'estudis, el gènere o la renda familiar disponible afecten directament l'esperança de vida, la taxa de fecunditat, el pes (l'obesitat infantil o l'escàs pes en néixer), entre d'altres. Si bé els municipis han centrat les seves polítiques en la reducció de les desigualtats 'físiques', els darrers anys la salut mental s'ha convertit en un eix prioritari ja que s'estima que al voltant d'un 15% de la població europea pateix o patirà algun trastorn mental al llarg de la seva vida⁹. La inestabilitat laboral, l'assetjament escolar, la solitud en les persones grans o, en general, condicions de vida adverses s'associen amb una mala salut mental o un malestar emocional que els darrers anys ha superat l'esfera privada per a situar-se a les agendes locals com un problema de salut pública. Així doncs, els ajuntaments tot just comencen a dissenyar plans concrets per la prevenció, promoció i atenció de la salut mental, fins fa poc temps encara jutjada socialment sota l'estigma.

Les estratègies locals per abordar la salut mental i els seus condicionants inclouen recursos específics tant per a col·lectius determinats (nens, persones aturades, persones amb addiccions, persones sense llar, persones que cuiden familiars dependents, gent gran...) com per barris o districtes amb major incidència dels factors generadors de desigualtat. A nivell estratègic municipal, l'equitat hauria de ser present en totes les polítiques com a garant d'una inclusió

⁹ Pla de Salut Mental de Barcelona 2016 – 2022 (Ajuntament de Barcelona) <https://media-edg.barcelona.cat/wp-content/uploads/2016/07/Pla-Salut-Mental-1.pdf>

transversal, no només en temes de salut, sinó en tots aquells que afecten el benestar emocional de la ciutadania.

1.4.1.5 Dret a l'habitatge i a l'energia

L'exclusió residencial (o gentrificació), la mobilitat forçada cap a altres territoris, l'assetjament immobiliari a llogaters (*mobbing*) i els desnonaments són algunes de les conseqüències directes de la desregularització del mercat immobiliari, que ha comportat un augment excessiu del preu del lloguer i, per tant, la manca d'habitatge assequible per a nombroses capes de la societat, i una creixent dificultat en la gestió de l'emergència habitacional. Cal afegir, també, el nombre de persones sense llar, els assentaments informals i el barraquisme, els barris marginals... A més, l'absència de dades i d'informació acurada sobre habitatge per part dels ajuntaments és un obstacle per a la planificació de les polítiques socials.

Tot i que a Catalunya hi ha uns 430.000 pisos buits¹⁰, l'any 2018 14.000 famílies van ser desnonades; un 60% no podien pagar el lloguer i 125.000 persones esperen un pis de protecció oficial¹¹. La gravetat de la situació ha convertit el problema de l'habitatge en una prioritat en l'agenda política dels poders públics, especialment dels ajuntaments, que treballen per a que l'accés a l'habitatge sigui reconegut com un dret bàsic de les persones des de la dimensió de la protecció i la prevenció social. Les respostes, però, requereixen una urgència que els ajuntaments han d'assumir de forma transversal i conjunta amb totes les parts implicades, especialment amb el sector privat (fons voltors, bancs, propietaris, empreses d'allotjament turístic...). Precisament per les limitacions en determinades competències en l'àmbit de l'habitatge, els municipis han de resoldre l'emergència social però estan subjectes a algunes restriccions de la legislació estatal¹² i autonòmica¹³.

També el dret d'accés als subministraments bàsics d'aigua, gas i electricitat a persones i famílies en risc d'exclusió social és d'obligat compliment per a les administracions públiques però, malgrat les iniciatives, les causes estructurals de la pobresa energètica no s'acaben d'abordar de forma efectiva i les mesures aplicades resulten insuficients. En els darrers anys, els governs locals han tendit

¹⁰ Dossier Crític n. 5 (2018). Edició: Crític SCCL i Pol-len Edicions. Coordinació: Sergi Picazo Guillamot.

¹¹ [Els problemes d'habitatge que aborden els municipis catalans](#)

¹² Recentment, i després de ser aprovat a finals de 2018, el mes de gener es va derogar el Decret llei que moderava els preus del lloguer i millorava els drets dels llogaters.

¹³ La Generalitat de Catalunya ha aprovat el Decret Llei 5/2019, de 5 de març, de mesures urgents per millorar l'accés a l'habitatge.

a crear un front comú d'acció i treball entre l'administració pública i les entitats socials, ambientals i de la societat civil per a combatre la vulnerabilitat energètica i per a buscar alternatives al model energètic actual basat en l'oligopoli i la mercantilització.

1.4.1.6 Atur i precarietat laboral

La transformació de l'estructura del mercat de treball, provocada per la crisi econòmica i financera, ha estat marcada per la destrucció de la ocupació (gairebé mig milió de llocs de treball en els darrers 10 anys) i per l'augment de l'atur, tot i que s'albira una lleugera recuperació: a Catalunya la taxa d'atur baixa anualment des de 2014 (del 20,3% fins a l'11,5%) i se situa en el seu valor mínim des de 2008, assolint el seu màxim l'any 2013 amb un 23,1% de la població catalana desocupada. Malgrat això, la pobresa laboral, la subocupació, la temporalitat dels contractes i, en general, la precarització de les condicions laborals són només algunes de les conseqüències del dèficit de protecció social davant la destrucció de l'ocupació.

En gran part, aquestes situacions han sigut desencadenants de processos d'exclusió per la significança del treball en la construcció de la identitat personal i el sentiment de pertinença a la societat, més enllà de la manca d'ingressos econòmics. Per aquest motiu, les prioritats dels ajuntaments en els darrers anys s'han centrat en garantir l'accés a l'ocupació, sobretot de joves, dones, aturats de llarga durada o majors de 45 anys; en l'adequació de les condicions laborals (formació i conciliació) i en garantir uns salaris suficients per assolir nivells de vida dignes i estables.

1.4.1.7 Inclusió transversal de la discapacitat i foment de l'accessibilitat al municipi

D'acord amb el repte de fer els municipis més habitables per a la seva gent, es fa imprescindible revisar totes les barreres no només arquitectòniques sinó també socials de les persones amb diversitat funcional. En definitiva, es tracta d'implicar totes les àrees del municipi en la inclusió de la discapacitat i fer extensiva aquesta integració a la vida quotidiana. Si bé els Plans d'Accessibilitat Municipals són les eines bàsiques de promoció de l'accessibilitat a l'àmbit local i específicament actuen sobre la via pública, els edificis, els transports i les comunicacions, els governs locals han anat incorporant nous elements de gestió que abasten també productes, serveis, foment de la sensibilització i adaptació per a l'autonomia de les persones amb discapacitat. A nivell social, això ha representat normalitzar la mobilitat i universalitzar l'accessibilitat a l'espai públic (i privat).

2.1.2 Col·lectius diana

Havent vist a l'apartat anterior els temes rellevants que aborden els ajuntaments, ens centrarem en els col·lectius diana de la inclusió social:

Gent gran, infants, joves, dones, col·lectiu LGTBI, persones aturades, persones sense llar, persones nouvingudes i refugiades, persones amb diversitat funcional. persones dependents...

Si bé es presenten com a grups socials específics, les desigualtats s'accentuen quan hi incideixen diversos factors (veure Annex 1) i quan es correlacionen entre sí. Per exemple, dones grans que viuen soles (feminització de la pobresa), persones nouvingudes que no troben feina (barreres lingüístiques), infants de famílies en situació de pobresa (malnutrició), etc. D'aquestes relacions amb altres factors i les seves conseqüències, se'n detecten les diferents situacions a tenir en compte:

- Gent gran: persones majors de 65 anys encara actives, persones que viuen soles, persones d'edats molt avançades, dependents, amb baixos ingressos (especialment, dones).
- Infants: infants de famílies en situació de pobresa econòmica i material, fills/es de dones víctimes de violència masclista...
- Joves: joves que ni estudien ni treballen (ni-nis), addiccions (alcohol, drogues...), abandonament escolar, dificultats en la inserció laboral, dificultats per trobar habitatge assequible, educació sexual.
- Dones: dones grans, treballadores, treballadores de sectors invisibilitzats (cures, neteja...), caps de famílies monoparentals, dones separades/divorciades i/o vídues (especialment amb fills a càrrec), víctimes de violència masclista.
- Col·lectiu LGTBI: lesbianes, gais, transsexuals, bisexuals que pateixen discriminació homofòbica a causa de la seva identitat sexual.
- Persones aturades: joves, aturats de llarga durada, majors de 45 anys, persones immigrades, persones sense llar...
- Persones sense llar: homes i dones que viuen al carrer o requereixen d'assistència en allotjament, amb problemes d'addiccions i/o de salut (tant física com mental)...
- Persones nouvingudes i refugiades: persones que arriben soles (especialment els menors —MENA—) o acompanyades, persones que fugen del seu país d'origen per motius diversos...
- Persones amb discapacitat o diversitat funcional: persones que presenten diferents capacitats a nivell físic, intel·lectual, sensorial i/o per trastorn mental.

- Persones dependents: persones amb discapacitat o diversitat funcional, gent gran d'edat molt avançada, persones que necessiten ajuda per dur a terme les activitats bàsiques de la vida diària, ja sigui per qüestió d'edat, malaltia i/o discapacitat, i relacionada amb la falta o a la pèrdua d'autonomia física, mental, intel·lectual o sensorial.
- Persones amb trastorns mentals i/o addiccions.

Com a temes rellevants els municipis prioritzen la garantia dels drets socials de tots els habitants, l'increment de l'equitat i de les oportunitats formatives, educatives i ocupacionals al llarg de la vida i el benestar físic i emocional, amb l'objectiu d'eliminar la segregació i de reduir les desigualtats socials de tota la ciutadania però en especial dels col·lectius especificats.

Es valoraran positivament aquelles pràctiques dels municipis que es corresponguin amb els objectius de la Nova Agenda Urbana i l'Agenda 2030 i alhora que facin efectiu el coneixement extret de la dimensió comunitària. "Acceptar el conflicte, incorporar els sabers diversos i enfortir les xarxes entre diferents escales i àmbits on s'exerceix cada dia la innovació social serà crucial" (Iglesias, et al., 2018).

2.2 Caràcter innovador i satisfactori de les actuacions

En aquest apartat es defineixen les línies d'intervenció en l'àmbit de la inclusió social que es desenvolupen des dels ajuntaments. La innovació s'aplica tant en el paradigma que abasta les polítiques socials (dret a la ciutat), com en la rellevància dels temes o en la metodologia (criteris operacionals). Es tindran especialment en compte aquelles actuacions polítiques responsables que, a mitjà o a llarg termini, redueixin les desigualtats socials, tot i sabent que l'impacte satisfactori en matèria d'inclusió social requereix de sostenibilitat en el temps.

El dret a la ciutat

En general, els elements que descriuen el caràcter de bona pràctica d'una política social local són aquells que posen el focus de l'atenció en les causes o factors generadors d'exclusió social per tal de reduir-ne els efectes, i que busquen apoderar la ciutadania, amb l'objectiu final de fer dels municipis territoris socialment justos, acollidors i habitables per a tothom sense distincions per cap motiu. El **dret a la ciutat** es defineix a partir d'una potencialitat emancipadora intrínseca a la seva naturalesa: es centra en "la capacitat de les persones que habiten una ciutat de transformar-la, i de transformar-se com a societat per mitjà d'ella" (Iglesias, et al., 2018). Això representa un canvi de paradigma.

En un context post-crisi en què les polítiques redistributives de l'Estat de Benestar han sigut insuficients i en què l'increment de la pobresa ha arribat a capes intermèdies de la societat, els agents productors de polítiques públiques

han hagut d'incorporar alguns canvis en els seus rols que permeten intuir una transformació en el (i des del) municipalisme.

Davant dels nous reptes i l'exigència dels temes prioritaris en les agendes locals, els municipis impulsen espais de cooperació i col·laboració per millorar la seva capacitat de resposta. Un dels elements clau en aquest replantejament és la **coproducció de polítiques públiques** i l'aliança amb entitats del Tercer Sector Social¹⁴. No es tracta de que l'administració es retiri de la política redistributiva sinó de que passi de proveir serveis a formar part de la producció de la política pública i garantir-ne la seva execució. La participació de les entitats socials no es limita al simple desplegament d'aquesta; el Tercer Sector ha de ser un referent en la creació de nous models d'inclusió. En aquest sentit, també es posa èmfasi en la incorporació dels destinataris/àries de les actuacions en totes les fases del procés (des de la diagnosi fins a l'avaluació). La creació de comissions de treball compartides amb els diferents actors com a espai d'anàlisi i seguiment de les polítiques locals és, a banda d'un impuls a la participació, una eina de transparència i de rendició de comptes.

Per altra banda, la importància del món local en la lluita contra les desigualtats socials es fa palesa amb la incorporació de l'**enfocament territorial** en el disseny i implantació de polítiques d'inclusió. Tot i que algunes de les línies estratègiques són compartides amb els paràmetres designats en política europea i nacional, des de la dimensió operacional pren rellevància la proximitat que la política local ofereix en les accions per detectar i pal·liar els efectes de l'exclusió social. L'equilibri en la distribució geogràfica dels serveis en garanteix l'accés però també prenen importància en aquesta dimensió els programes per a facilitar la mobilitat des de les diferents àrees residencials dels municipis a tota la ciutadania i, especialment, als col·lectius vulnerables. Els serveis de transport a demanda per a gent gran per assistir a centres mèdics o a espais d'esbarjo, les millores integrals de barris amb participació urbana,, l'aprovació de legislacions i normatives que garanteixin l'accessibilitat universal i el desplaçament pel municipi de persones amb diversitat funcional o dependents físicament i la incorporació de l'urbanisme inclusiu són alguns dels recursos que els ajuntaments posen en marxa per a apropar serveis, comerços, etc. La territorialització de les polítiques locals també fa front a les diverses formes d'aïllament i segregació mitjançant l'articulació de xarxes comunitàries que relacionen les persones i els espais, i a partir dels quals es configuren els projectes personals dins la dinàmica social del municipi. Un exemple d'aquest nou model inclusiu són les superilles socials, impulsades per l'Ajuntament de

¹⁴ A Catalunya, no es pot ignorar la tasca de la [Taula del Tercer Sector Social](#), la qual agrupa 36 federacions i grans organitzacions del Tercer Sector, que representen i aglutinen en conjunt més de 3.000 entitats socials no lucratives.

Barcelona, que busquen la concentració de tots els serveis bàsics (escoles bressol i de primària, institut, CAP, espai comunitari, teixit comercial...) en ràtios de 6.000 persones en els diferents barris de la ciutat. Els carrers de la ciutat es transformen en un eix amb prioritat per als vianants, amb entorns segurs per a la gent gran i els infants especialment.

Com hem vist al llarg del document, els ajuntaments han hagut de dessectorialitzar les seves actuacions en totes les fases del procés de creació de les polítiques públiques. La naturalesa multifactorial de l'exclusió social reclama un enfocament pluridimensional enfocat a les causes, proactiu o estratègic amb polítiques anticipatives i orientades a la transformació estratègica de l'entorn i coordinat des de diferents departaments. El grau de **transversalitat** i el seu impacte determinarà la qualitat de la pràctica en la reducció de les desigualtats socials.

La incorporació de la **perspectiva de gènere** en els projectes municipals és una mostra de la necessitat de l'aplicació de la mirada transversal. Els ajuntaments aposten pel replantejament dels usos del temps, per visibilitzar el sector de les cures —eminentment feminitzat—, exploren l'impacte que la visió de gènere té en els pressupostos municipals (Santa Coloma de Gramenet, Terrassa, Cambrils...), formen el cos tècnic, universalitzen l'accés a la salut sexual i reproductiva i als drets reproductius, ataquen totes les violències donades en l'espai públic (també en el privat i domèstic) i impulsen marxes exploratòries per tal d'adaptar l'espai públic a la seguretat i mobilitat de les dones i les nenes. Les bones pràctiques en matèria d'inclusió social requereixen una mirada feminista que elimini les desigualtats per motiu de gènere i equipari les condicions vitals i socials de les dones, que suposen més de la meitat de la població general a Catalunya.

Resultats satisfactoris

L'objectiu d'aquest subapartat és perfilar alguns paràmetres per a calibrar els impactes d'una experiència inclusiva. Es proposen criteris per a valorar **l'eficàcia i l'eficiència** de les actuacions, tals com:

- El nivell de cobertura: la pràctica comprèn accions sobre col·lectius o àmbits o àmbits específics.
- La millora d'indicadors de referència: la pràctica mostra una millora respecte les dades mitjanes del propi municipi o de Catalunya en algun aspecte concret.
- La satisfacció dels usuaris: la pràctica mostra una valoració positiva dels serveis.
- La millora de l'eficiència: la pràctica ofereix uns serveis de major qualitat i més ràpids.
- La integralitat: la pràctica incorpora diferents dimensions d'actuació.

- Els serveis / les prestacions necessàries: la pràctica cobreix serveis gratuïts, ajudes econòmiques, etc.
- La rellevància dels temes i col·lectius: la pràctica contempla els factors generadors d'exclusió social i en disminueix (o elimina) els seus efectes.

2.2.1 Nous drets de ciutadania

Els models de ciutat inclusius, en la seva lluita contra les desigualtats, són bidireccionals en la mesura que els ajuntaments garanteixen, mitjançant la cobertura de necessitats bàsiques sota el criteri d'equitat, que la ciutadania sigui titular dels seus propis drets. Per altra banda, l'apoderament de la ciutadania i la seva participació activa i compromesa amb el municipi és una eina poderosament transformadora per a la realitat social i la intervenció de l'administració.

Algunes de les propostes que engloben els drets de ciutadania en un context de democratització de la vida urbana —entesa com la recuperació de la vida quotidiana dels municipis— són el dret a l'accés a una alimentació saludable, tant per acabar amb el malbaratament alimentari com per cobrir les necessitats bàsiques de diferents sectors de la població; el reconeixement dels drets dels infants i el seu paper com a agents de canvi; la creació de mecanismes que facilitin la conciliació de la vida laboral i familiar, especialment, en situacions de vulnerabilitat; l'establiment de mesures d'acompanyament i suport a menors no acompanyats i, en el cas dels menors estrangers —tot i que extensible a tota la ciutadania—, la necessitat d'un acord municipal que veti el racisme i la xenofòbia; la revisió d'impostos i taxes amb la inclusió d'exempcions i deduccions per a persones en risc d'exclusió per motius socioeconòmics; la facilitació en els processos d'empadronament per a totes les persones nouvingudes amb l'objectiu de garantir el seu accés a l'atenció sanitària; els programes d'accés universal al patrimoni cultural de les ciutats, etc.

Tot plegat, des d'una òptica que busca l'apoderament social. Per a dotar de més consistència aquesta fita especialment en persones i col·lectius vulnerables, els governs locals plantegen amb força **polítiques de garantia de renda**. Es tracta de noves formes de prestacions inspirades en el concepte de renda bàsica i basats en transferències monetàries (Finlàndia, els Països Baixos o Canadà). A Barcelona, a més, a finals de 2017 es va posar en marxa el projecte B-MINCOME, que combina una prestació econòmica —el SMI: suport municipal d'inclusió— amb polítiques actives d'inclusió sociolaboral a l'àrea de l'Eix Besòs. L'objectiu és testar si aquesta combinació d'actuacions en persones en situació de vulnerabilitat i d'exclusió econòmica permet una millora en la seva situació i cobreix les seves necessitats bàsiques, amb la finalitat de dotar-les d'autonomia i de reduir la seva dependència d'altres ajuts. El projecte, de dos anys de durada, encara està en marxa i les conclusions hauran d'esperar, però de forma preliminar es coneix que gràcies a l'SMI, les persones beneficiàries disminueixen

l'estrès i les preocupacions materials més immediates, i prioritzen ampliar la seva formació per no haver de dependre dels ajuts públics en el futur (Laín, Riutort, & Julià, 2019).

Una altra eina per abordar el problema de l'exclusió social és la fixació d'un **salari mínim de referència** que es correspongui al nivell de vida real dels municipis. Aquest, entès com la remuneració que un/a treballador/a hauria de rebre per poder viure amb dignitat al municipi, permetria reduir les diferències salarials i limitar els processos d'exclusió, a banda d'evitar la conflictivitat social. Una de les ciutats pioneres a Europa en implantar el salari de referència és Londres, que el 2012 el va fixar en 9,7 lliures l'hora (gairebé un 35% per sobre del salari mínim establert al Regne Unit). L'impacte d'aquesta mesura interfereix en polítiques vinculades amb l'educació (preu de les taxes), la mobilitat (preu dels bitllets del transport públic) o l'habitatge (preus del lloguer) ja que es determina la capacitat de consum de les persones i les famílies.

Criteris innovadors	Resultats satisfactoris
<ul style="list-style-type: none">• Increment de recursos en cobertura de necessitats bàsiques.• Criteri d'incondicionalitat.• Polítiques de garantia de renda.• Salari mínim de referència.• Reconeixement de la diversitat.• Campanyes de sensibilització.• Definició d'un salari mínim de referència municipal.• Ajuts econòmics per a víctimes de violència masclista.• Reducció de taxes municipals i implementació de tarifació social.• Increment dels mecanismes de participació de tota la ciutadania.• Assistència jurídica gratuïta.	<ul style="list-style-type: none">• ↓ Dinàmica de creixement de desigualtats al municipi.• ↓ Distància de la distribució de la renda per càpita entre barris (10%).• ↓ Taxa de privació material severa, especialment en infants.• ↓ Taxa de risc de pobresa (AROPE), tant per a menors com per a majors de 16 anys.• ↓ Taxa de % de llars que arriben a final de mes amb dificultats, tant amb criatures a càrrec com sense. • ↑ Renda familiar disponible per càpita.• ↑ Assistència a cursos de normalització lingüística.• ↑ Implicació de la ciutadania en processos participatius.

2.2.2 Oportunitats per a tothom al llarg de la vida

Com s'ha comentat anteriorment, els governs locals s'enfronten a la pobresa infantil des de les múltiples causes que generen els processos d'exclusió dels infants i joves, especialment en la petita infància (0 a 3). Tant els infants i joves com les seves famílies requereixen una atenció transversal, més enllà de la que pugui proporcionar l'àmbit educatiu dins els centres escolars.

Els municipis reforcen l'atenció dels serveis socials a les famílies amb infants en situació de pobresa, tant amb ajuts finalistes (beques menjador, aparells de salut, descomptes i bonificacions en lleure educatiu...) com amb suport i acompanyament per a la seva tasca parental. Així doncs, a banda de proporcionar recursos per a cobrir les necessitats bàsiques materials -roba, llibres de text- els ajuntaments aposten per impulsar **activitats educatives de reforç** que no queden cobertes pel mateix sistema educatiu. Pel que fa a la promoció d'activitats de lleure educatiu, esportives i culturals, l'estratègia clau són els preus públics i/o bonificacions per a reduir la taxa d'exclusió de nens i joves per motius econòmics. També resulta rellevant l'extensió d'aquesta mesura a majors de 18 anys ex-tutelats i que, un cop assolida la majoria d'edat, queden en certa manera desemparats de les polítiques educatives i d'infància o joventut.

Els programes de **parentalitat positiva** reforcen les habilitats de les mares i els pares i treballen la criança positiva, se centren en millorar les pràctiques educatives dins la pròpia família amb la finalitat de superar situacions problemàtiques a partir de les fortaleses i capacitats tant dels pares com dels infants. La promoció en la conciliació de la vida laboral i familiar és una altra eina eficient per a la garantia d'igualtat de gènere i d'oportunitats en la infància.

La vida laboral, precisament, entra amb força en les polítiques municipals d'educació enfocades cap a la inclusió social i es connecten amb la demanda de l'activitat empresarial local: es posen a la disposició dels joves accions per a que tinguin les seves primeres experiències professionals, **programes de noves oportunitats i d'acompanyament sociolaboral**, s'enforteix i promoció la oferta de formació ocupacional municipal i s'amplien les **facilitats per a regularitzar la situació administrativa del col·lectiu jove immigrant** (sobretot si han vingut sols/es) i dotar-lo d'oportunitats a través de les capacitats professionalitzadores. Els centres educatius han de ser capaços de desplegar un sistema d'oportunitats que eviti la segregació escolar i la configuració de guetos allà on es concentri població d'origen estranger. L'enfocament territorial com a regulador de la equiparació de les oportunitats en l'educació ens els diferents barris dels municipis.

La salut mental també s'introdueix com a factor decisiu en el compromís adquirit pels municipis que volen garantir una educació inclusiva i equitativa. Tots els centres educatius han de ser accessibles i disposar d'un pla d'accessibilitat que

n'adapti l'accés i l'interior a les capacitats diverses dels alumnes. Per altra banda, la figura del vetllador/a i de personal de suport en diferents tasques per a nens i joves amb **necessitats especials** és imprescindible per a l'assoliment de la veritable inclusió.

Els governs locals han de vetllar per a que els avantatges que proporciona l'educació estiguin a l'abast de tothom. La era digital està transformant d'una manera profunda i molt ràpida la societat i la seva relació amb diferents àmbits (educació, ocupació, participació ciutadana, serveis socials...). La **reducció de l'esclletxa digital** de la població per raons d'edat, de gènere, de capacitat adquisitiva o manca d'accessibilitat a productes tecnològics representa un puntal per al desenvolupament de les habilitats al llarg de la vida. Tot i que la inclusió social digital formaria part de plans específics per a la transformació de les ciutats i de transició cap a la sobirania tecnològica, els governs locals han hagut d'ampliar l'oferta de formació i capacitat digital personalitzada d'acord amb els col·lectius que la necessiten (des dels usuaris més vulnerables fins als treballadors de, per exemple, els serveis socials), amb l'objectiu final que ningú es quedi sense connectivitat per manca de recursos.

Criteris innovadors	Resultats satisfactoris
<ul style="list-style-type: none"> • Activitats municipals de reforç educatiu. • Programes de parentalitat positiva. • Programes de noves oportunitats i acompanyament sociolaboral. • Facilitar la regularització administrativa del col·lectiu jove immigrant. • Suport municipal en necessitats especials (vetlladors/es). • Accions per a la reducció de l'escletxa digital. • Creació de protocols i instruments de col·laboració entre els Serveis Socials i els Serveis de Educatius. • Increment dels ajuts / beques menjador. • Millora en les dietes i els hàbits saludables. • Obertura de centres en períodes no lectius per a l'esbarjo. • Major accessibilitat a l'educació sense exclusió econòmica mitjançant tarifació social i gratuïtat de serveis segons col·lectiu. • Sensibilització sobre salut mental en totes les etapes de la vida, amb especial atenció en els i les joves. • Impuls del Pla Educatiu d'Entorn 0-20. 	<ul style="list-style-type: none"> • ↓ Diferència de la taxa d'èxit escolar en correlació amb la renda de la llar. • ↓ Taxa d'abandonament prematur dels estudis. • ↓ Índex absentisme escolar. • ↓ % alumnat d'Educació Secundària Obligatòria que no supera les competències bàsiques. • ↑ Índex d'escolarització 0-2. • ↑ Taxa d'èxit a 4t d'E.S.O. • ↑ Taxa de població amb estudis superiors. • ↑ Taxa de població amb estudis primaris. • ↑ Inserció formativa juvenil mitjançant programes de noves oportunitats. • ↑ Escolarització alumnat amb necessitats especials en centres amb serveis intensius d'educació inclusiva (SIEI).

2.2.3 Nous models d'atenció comunitària centrada en la persona

Els serveis socials bàsics municipals han requerit una reforma que atengués les necessitats de les persones, sorgides de les dinàmiques canviants de la realitat social. Aquesta millora s'ha traduït en el model d'atenció comunitària i d'atenció centrada en la persona.

Fonamentat en els principis de **dignitat, capacitat i autonomia personal**, posa la persona al centre del sistema amb l'objectiu de promoure les condicions necessàries per a la consecució de millores en tots els àmbits (salut, qualitat de

vida i benestar) respectant la seva dignitat i les seves necessitats, preferències, valors i experiències i comptant amb la seva participació activa, com un agent més en tot el procés d'atenció, des de la planificació passant pel desenvolupament i fins a l'avaluació (Generalitat de Catalunya, 2016). La finalitat és que la persona atesa assoleixi el màxim de benestar i un major grau d'autocontrol sobre la seva vida quotidiana.

Queda enrere el model de prestació de serveis institucionalitzat, rígid i impersonal, basat en la fragmentació i en l'estaticisme de les àrees implicades. El model d'atenció comunitària centrada en la persona és flexible i s'adequa a les necessitats vitals de les persones, per tant, personalitza els itineraris a seguir segons la trajectòria vital de l'usuari. És una atenció holística i integral pensada molt especialment per a donar autonomia i suport a la vida quotidiana de la gent gran, les persones amb diversitat funcional i les persones amb trastorn mental.

En paral·lel, les persones cuidadores prenen especial rellevància en aquest context en ser les transmissores de tot allò que la persona dependent no pot expressar. Això situa els municipis en la tessitura de **visibilitzar el sector de les cures**, per una banda, per reconèixer el valor d'aquest en el sistema econòmic mercantilitzat, tradicionalment invisibilitzat i desvaloritzat i atribuït a les dones i, per l'altra, per superar el model familiar d'atenció a la dependència que comporta una precarització de la vida de les cuidadores.

No obstant, els governs locals han d'impulsar canvis legislatius que ampliïn les seves competències municipals per tal de reformar la totalitat dels serveis socials, tant des de la seva dimensió substancial com operacional, i situar a les agendes locals l'atenció centrada en la persona i el paper dels municipis com a espais que aprecien la rellevància de les cures per a la sostenibilitat de la vida.

Criteris innovadors	Resultats satisfactoris
<ul style="list-style-type: none">• Personalització d'itineraris socio-sanitaris segons la trajectòria vital de l'usuari.• Coordinació serveis socials i salut.• Atenció holística i integral.	<ul style="list-style-type: none">• ↓ Percentatge de persones de 16 anys i més que no acudeixen a ningú en cas de malaltia.• ↓ Persones més grans de 80 anys que viuen soles.

Criteris innovadors	Resultats satisfactoris
<ul style="list-style-type: none"> • Visibilització sector cures (professionals i cuidadors/es familiars). • Creació de protocols i instruments de col·laboració entre els Serveis Socials i els Serveis de Salut. • Es garanteix que cap dona (especialment) o home s'ocupi d'una persona amb necessitats de cura en solitari. • Millora de l'accés als serveis de salut de la població nouvinguda. • Servei de traducció i interpretació lingüística en les visites als Serveis Socials i als Serveis de Salut. 	<ul style="list-style-type: none"> • ↓ Percentatge de persones que s'han de fer càrrec en solitari d'una persona dependent. • ↓ Taxa de VIH i tuberculosi. • ↓ Taxa d'interrupció voluntària de l'embaràs en dones joves (de 12 a 18 anys). • ↑ Proporció de persones que han visitat el dentista. • ↑ Proporció de nens vacunats. • ↑ Proporció de persones amb VIH i tuberculosi en tractament. • ↑ Persones amb cobertura sanitària.

2.2.4 Polítiques antiestigma

Davant la discriminació a la que estan sotmeses les persones amb problemes de salut mental per les idees fonamentades en prejudicis socials, les polítiques antiestigma es basen en dos objectius: modificar l'imaginari social sobre aquestes persones alhora que es generen oportunitats per a eliminar les relacions discriminatòries basades en actituds i comportaments de rebuig. Els trets principals de les actuacions inclusives en salut mental són la informació i la pedagogia sobre el tema (mitjançant **campanyes de comunicació i sensibilització**), la penalització de conductes estigmatitzants i discriminatòries i la promoció d'interaccions directes entre persones afectades per trastorns mentals i les no afectades (mitjançant la **vivència d'experiències compartides**) (Obertament, 2013). Les mesures que afavoreixen una salut mental positiva i un benestar emocional haurien de ser aplicades en totes les esferes o àmbits potencialment excloents: en el mercat laboral, en l'educació, en l'accés als serveis de salut, serveis socials i habitatge... Inclús en els mitjans de comunicació. Un dels municipis pioners a Catalunya va ser Mollet del Vallès amb la creació de la Taula de Salut Mental el 2006, que anys més tard va donar lloc al projecte "Sóc com tu, ets com jo" sobre conscienciació ciutadana. Altres mesures interessants són les experiències de Santa Coloma de Gramenet "Sentir Salut Mental. Parlant de la salut mental amb naturalitat a les biblioteques" i de l'Hospitalet de Llobregat, el "Club de lectura de persones amb trastorns mentals". **La realització d'activitats en espais socialment diversos afavoreixen el trencament d'estereotips i l'apropament de la problemàtica**

a tota la ciutadania. En aquest sentit, és destacable el projecte “Stigma Watch” de SANE Austràlia, que incideix doblement en el problema a partir de la detecció de missatges discriminatoris per part de qualsevol ciutadà/ana i la seva posterior anàlisi i corresponent resposta educativa per part de persones amb problemes de salut mental.

Criteris innovadors	Resultats satisfactoris
<ul style="list-style-type: none"> • Elaboració de campanyes d'informació i sensibilització per a visibilitzar la salut mental. • Es posen a disposició i s'amplien els recursos assistencials sobre salut mental. • Es garanteix la participació activa de les persones amb malaltia mental en diversos àmbits (vida cultural, associativa, lúdica...). • Es promou l'accés a l'habitatge, als serveis socials i a l'ocupació. • Es promouen hàbits saludables entre nens i adolescents per a prevenir la malaltia mental i les addiccions. • Es faciliten les intervencions en primera persona o el contacte social. 	<ul style="list-style-type: none"> • ↓ Taxa de suïcidi. • ↓ Taxa de mortalitat relacionada amb la salut mental. • ↓ Taxa de mortalitat per alcohol i drogues. • ↓ Índex de consum problemàtic d'alcohol i drogues. • ↓ Percentatge de persones excloses de les relacions socials. • ↓ Percentatge de persones que no tenen algú per parlar dels seus problemes personals i familiars tant com voldrien (especialment, majors de 65 anys). • ↓ Percentatge d'adolescents (13-19 anys) que afirmen haver patit discriminació (per gènere, país d'origen o ètnia, per orientació sexual o per discapacitat) en els últims dotze mesos; <i>bullying</i> o <i>cyber-bullying</i>. • ↑ Percentatge de persones que formen part d'alguna entitat/associació. • ↑ Percentatge de persones que són membres d'alguna associació, club o entitat sense ànim de lucre. • Prevalença de la mala salut percebuda. • Prevalença del patiment psicològic.

2.2.5 Polítiques residencials inclusives

El dret a l'habitatge constitueix un dels pilars fonamentals del dret a la ciutat i els municipis assumeixen la responsabilitat de respondre davant de l'exclusió residencial provocada per polítiques d'habitatge anteriors, caracteritzades per l'explotació financera del sòl urbà. La **disponibilitat de dades obertes** sobre el municipi per a la seva explotació aporta informació per a la posterior elaboració d'estudis i informes enfocats al disseny d'eines i de polítiques municipals (com, per exemple, els índexs de preus del lloguer). Tot i que existeixen observatoris de l'habitatge a nivell local (Mataró, Sant Cugat del Vallès) i a nivell supramunicipal (l'OHL de la Diputació de Barcelona, l'Observatori Metropolità de l'Habitatge Barcelona o observatoris de consells comarcals) són escassos els ajuntaments que disposen d'un instrument d'accés lliure a les dades. En el cas de Barcelona, aquesta eina ha permès que alumnes d'E.S.O d'un institut de la ciutat creïn un índex de gentrificació sobre el barri de Gràcia amb dades reals i accessibles.

Algunes de les respostes que els ajuntaments posen sobre la taula són la gestió de l'emergència i l'augment del parc públic tenen a veure amb garantir l'accés a l'habitatge (p.ex. introducció de límits al sector privat i augment del parc públic) però també amb evitar-ne la pèrdua (gestió de l'emergència i servei de mediació davant desnonaments).

Si bé algunes d'aquestes eines i recursos estan limitades per les competències locals, les administracions adopten un paper fonamental en el **suport i l'assistència** a aquelles persones i col·lectius que queden fora del mercat immobiliari. En aquest sentit, els ajuntaments actuen d'intermediaris entre les parts (amb garanties de pagament per a propietaris i amb preus per sota els del mercat per a arrendataris), ofereixen ajuts econòmics per al pagament de les quotes del lloguer o la hipoteca, i redefeixen els requisits per a l'assignació d'habitatge públic. En casos extrems, a les persones sense llar se les reubica en albergs o habitatges propietat d'entitats socials, i se les fa participants de l'incipient introducció del model Housing First. És la gestió de l'emergència habitacional la que més tensiona els poders públics, ja que enfronta situacions de vulnerabilitat amb la planificació municipal. La **coordinació entre els serveis socials i l'urbanisme** mitjançant la creació d'equips de treball mixtes és una de les eines que els ajuntaments exploten per tal d'identificar totes les variables que intervenen en la situació d'emergència i procurar solucions adequades. Més enllà, els governs locals tenen poca potestat per garantir la seguretat en la tinença dels habitatges en tractar-se de dinàmiques de caire estatal. Tot i així, la **regularització del mercat immobiliari** com a objectiu passa per limitar els preus del lloguer o les llicències d'allotjaments turístics, desincentivar les pràctiques especulatives a través de mesures fiscals, impulsar l'anomenat dret de tanteig i retracte per part de l'administració com a forma d'intervenció en les transaccions

entre privats (Iglesias, et al., 2018) o incloure mesures de transparència i prevenció de l'assetjament immobiliari (*mobbing*). En aquest sentit, és d'especial interès la campanya "Name & Shame" impulsada pels ajuntaments de Londres i Nova York, dirigides a identificar i fer públics els fons voltors i propietaris que ha dut a terme assetjament a llogaters per a provocar-ne l'expulsió. L'exposició dels noms i les males pràctiques poden prevenir els llogaters en cas que els seus edificis siguin comprats per aquestes companyies.

Altres mesures locals que poden garantir el dret a la ciutat per part de tots els seus habitants i pensades per a l'augment del parc d'habitatge protegit són la reserva d'un percentatge determinat de sòl —tant en noves construccions com en rehabilitacions en edificis privats— i l'aprofitament de solars buits o destinats a usos no residencials per a la instal·lació d'habitatge modular.

Críteris innovadors	Resultats satisfactoris
<ul style="list-style-type: none"> • Disponibilitat de dades i informació sobre habitatge, i introducció de criteris d'anàlisi. • Eines de recollida de dades i informació sobre el parc d'habitatge. • Intermediació entre parts. • Coordinació serveis socials i urbanisme. • Mesures de transparència i prevenció de l'assetjament immobiliari. • Identificació i publicació de noms de fons voltors i propietaris que duen a terme males pràctiques amb llogaters/es. • Subvencions i ajuts per al pagament del lloguer destinats a col·lectius en risc d'exclusió. • Obtenció d'habitatge de protecció oficial al sòl urbà consolidat (30%). • Detecció del nombre de persones sense llar i seguiment. 	<ul style="list-style-type: none"> • ↓ Esforç econòmic de les llars dedicat a l'habitatge. • ↓ Taxa de sobrecàrrega de despeses de l'habitatge (més del 40% de la renda anual). • ↓ Percentatge de persones que no poden mantenir la llar a una temperatura adequada. • ↓ Nombre de desnonaments per impagament del lloguer o de les quotes de la hipoteca. • ↓ Nombre de persones sense llar segons la tipologia europea ETHOS. • ↓ Preu mitjà de lloguer mensual. • ↓ Índex de vulnerabilitat residencial. ➤ • ↑ Nombre d'habitatges dotacionals i habitatge protegit. • Regulació de la implantació d'allotjaments turístics.

2.2.6 Reserva de mercat laboral i ocupació de qualitat

Les persones en situació d'atur, els joves, les dones, els adults amb fills/es a càrrec, les persones amb discapacitat i/o trastorn mental, els majors de 50 anys i les persones aturades de molt llarga durada demanen una atenció especial en els programes de foment de l'ocupació per introduir-los o retornar-los al mercat laboral. La inserció d'aquests col·lectius, en situació de vulnerabilitat per diversos factors, requereix el treball en xarxa i la coordinació dels serveis municipals i diferents actors, com les entitats socials o inclús les empreses privades.

Entre d'altres causes, els canvis en la producció econòmica han tingut un fort impacte negatiu en les dinàmiques professionals de tota la població i, especialment, els col·lectius esmentats anteriorment, ja sigui expulsant-los del mercat laboral o excloent-los dins del mateix (precarització). L'**economia social i solidària** s'erigeix com a alternativa: per la seva naturalesa d'activitat econòmica socialment justa es compromet a prioritzar la satisfacció de les necessitats de la ciutadania per sobre del lucre. El conjunt d'iniciatives socioeconòmiques que conforma aquesta corrent també es caracteritzen per la seva independència respecte els poders públics i pel seu compromís amb valors com l'equitat, la solidaritat, la sostenibilitat, la participació, la inclusió, la comunitat... En definitiva, es passa d'un model prioritari jerarquitzat a un model organitzatiu d'estructura horitzontal i solidària en què la pròpia persona s'apodera. Les experiències d'economia social i solidària al món local han augmentat els darrers anys i han aportat, de manera satisfactòria, una gran diversitat de recursos. D'entre els més destacats, trobem les eines per a la creació d'ocupació basades en el cooperativisme i l'emprenedoria; les eines per millorar l'oferta a través de convenis amb, per exemple, el sector agrari; eines per a l'estalvi personal i col·lectiu (banc del temps, masoveria urbana...) o les eines per crear i redistribuir béns públics.

Una altra forma d'intervenció és la **reserva del mercat laboral** ordinari per a persones en risc d'exclusió social, que no només beneficia aquestes apropant-les a l'ocupació sinó que ofereix a les empreses participants la cobertura de vacants professionals des de la responsabilitat social pròpia dels programes d'inclusió. Es tracta d'un *win-win*. El programa Làbora de l'Ajuntament de Barcelona n'és un exemple. Tanmateix, les **clàusules ètiques i socials** han esdevingut una eina freqüentada pels municipis en el marc de les polítiques d'ocupació pensades per a la inserció de col·lectius vulnerables. Els ajuntaments les incorporen en les licitacions públiques, prioritzant aquelles empreses que incloguin aquests col·lectius en les seves propostes i vetllin pel compliment obligat de les quotes legals (%) durant tota la durada del contracte mercantil.

Criteris innovadors	Resultats satisfactoris
<ul style="list-style-type: none"> • Incorporació experiències d'economia social i solidària (cooperativisme, empenedoria...). • Reserva del mercat laboral ordinari per a persones en risc d'exclusió. • Clàusules ètiques i socials en licitacions públiques. • Es facilita la conciliació laboral per a dones, especialment, amb fills a càrrec, de famílies monoparentals, cuidadores informals, víctimes de violència masclista... • Promoció del cooperativisme i l'economia social en programes de reinserció sociolaboral. • Regulació de la venda ambulat. • Accions específiques per als joves i aturats de llarga durada. 	<ul style="list-style-type: none"> • ↓ Bretxa salarial segons gènere. • ↓ Índex de pobresa laboral. • ↓ Taxa d'atur (per sexe i edat). • ↓ Aturats de llarga durada (més de 2 anys) • ↓ Atur juvenil. • ↓ Ocupats assalariats amb contractes temporals. • ↓ % Població en llars amb intensitat de treball baixa. ➤ • ↑ Participació d'empreses que reben ajuts per a la contractació en programes d'ocupabilitat.

2.2.7 Universalització de l'accessibilitat i compromís amb la diversitat funcional

D'entrada, els governs locals avancen en la realització d'actuacions puntuals en punts perillosos per a les persones amb discapacitat (capacitats diverses), que són les que perceben amb major freqüència que els seus municipis són poc accessibles. Tot i que l'atenció d'aquestes peticions és prioritària en molts casos, a llarg termini s'espera que els ajuntaments avancin en l'elaboració d'un Pla d'Accessibilitat Municipal en què es garanteixi l'**accessibilitat universal** als serveis, espais i edificis, partint d'una auditoria integral abans d'iniciar el procés, durant l'execució i un cop finalitzada l'adaptació del municipi. Mesures que involucren la legislació d'accessibilitat en la concessió de llicències de locals; programes d'ajuts al petit comerç per a la supressió de barreres físiques; promoció del transport públic a demanda en cas que no es compti amb serveis de bus urbà, del qual també se'n requereix l'adaptació; l'adopció d'una ordenança específica que reguli el sector del taxi i en faciliti la reconversió i reserva d'un % de taxis accessibles... Totes aquestes intervencions són a nivell arquitectònic i de mobilitat però allò que garanteix el disseny d'una ciutat inclusiva i accessible per a tothom és la concepció de l'accessibilitat d'una manera global: adaptant també la comunicació i la informació (mitjançant l'elaboració de materials en braile, subtítols, audiodescripció, intèrprets de llengua, lectura fàcil...); promovent la conscienciació i els canvis actitudinals (per exemple,

fomentant la **participació de les persones amb diversitats funcionals en la vida política i representativa del municipi**) o oferint activitats inclusives d'oci, esportives, de lleure o educatives que vetllin pels drets d'accés de tota la ciutadania, no només per aquelles persones amb capacitats diverses. D'aquesta manera, els municipis seran més acollidors i amables amb el conjunt de veïns i veïnes. Precisament amb aquesta idea, els programes per a l'accessibilitat universal han de complir també els principis de les "Ciutats Amigues dels Infants".

A més, es fa necessari disposar d'una **oficina tècnica per a la promoció de l'accessibilitat** que informi i orienti en matèria d'accessibilitat universal i que reculli suggeriments, propostes i queixes amb la fi de vehicular-les.

Criteris innovadors	Resultats satisfactoris
<ul style="list-style-type: none">• Elaboració del Pla Municipal d'Accessibilitat.• Universalització de l'accessibilitat en espais, serveis i edificis.• Participació de persones amb diversitat funcional en la vida política i representativa del municipi.• Ajuts per a l'adaptació de comerços.• Ajuts per a la rehabilitació i adaptació d'habitatges particulars per a persones amb problemes de mobilitat.• Creació d'espais tècnics per a la promoció de l'accessibilitat des d'on es vehiculin queixes i suggeriments (p.ex.: Oficina).	<ul style="list-style-type: none">• ↑ Nombre de persones que gaudeixen de programes per a l'autonomia personal i la vida independent.• ↑ Participació de persones amb diferents capacitats en la vida quotidiana del municipi.• ↑ Cobertura de la supressió de barreres arquitectòniques.• ↑ Taxa d'ocupació de persones amb diversitat funcional.• ↑ Taxa d'alfabetització de persones amb discapacitat auditiva.

3 TERCERA PART: RESUM EXECUTIU I QUADRE DE SÍNTESI

Les polítiques públiques d'inclusió social tenen la seva raó de ser en la voluntat d'incidir en els factors que afavoreixen les condicions per a que es doni una situació d'exclusió social. El context socioeconòmic de les darreres dècades ha fet evolucionar la concepció de la pobresa o de l'exclusió social cap a noves casuístiques no contemplades fins l'esclat de la crisi econòmica i, per tant, cap a nous marcs de referència en el plantejament de plans i actuacions en matèria de política social.

Davant d'aquesta transformació, els ajuntaments s'enfronten a reptes complexos per la seva transversalitat que ja no es resolen mitjançant models tradicionals i recursos assistencials. Les polítiques d'inclusió social s'emmarquen en el "dret a la ciutat" de Lefebvre i els municipis assumeixen la responsabilitat territorial d'aquestes comptant amb la participació de tota la ciutadania de forma incondicional. Aquest és un dels grans reptes als quals s'enfronten els governs locals. Els temes de caràcter prioritari a les agendes són la lluita contra les desigualtats i la pobresa (especialment la infantil), la creixent demanda dels serveis socials bàsics, les dificultats en l'accés a l'habitatge i al subministrament d'energia, les desigualtats socials en salut i l'estigmatització de la salut mental i les necessitats de les persones amb diversitat funcional. Pel que fa als col·lectius, les estratègies locals es dirigeixen a gent gran, infants, joves, dones, col·lectiu LGTBI, persones aturades, persones sense llar, persones nouvingudes i refugiades, persones amb diversitat funcional, persones dependents, etc. en major o menor intensitat en funció de la incidència dels factors d'exclusió social.

A nivell operacional, el dret a la ciutat requereix d'elements que eixamplin la perspectiva de les polítiques i els seus gestors: mitjançant la coproducció amb entitats del Tercer Sector, aplicant la transversalitat com a requisit indispensable i incorporant la mirada de gènere. A més, el ja esmentat enfocament territorial inherent al món local i les polítiques de proximitat. Les eines que s'empren passen per implicar la totalitat de la ciutadania en la construcció d'una ciutat socialment més justa. La incorporació de la perspectiva de gènere és imprescindible per aquesta comesa, ja que inclou o té en compte les necessitats i característiques del 50% de la població, normativament ignorat per les polítiques i accions tradicionalment androcèntriques.

En el cas de la inclusió social, la innovació serà significativa aportant canvis en els instruments emprats o en la metodologia més que no pas en les pràctiques en sí mateixes. En tractar-se de problemàtiques majoritàriament d'origen estructural (els factors d'exclusió i les desigualtats socials), els impactes es veuran a llarg termini. Per tant, les accions innovadores seran sostenibles en el temps.

Banc de Bones Pràctiques

criteris per a l'avaluació de les Bones Pràctiques en inclusió social

QUADRE DE SÍNTESI			
RELLEVÀNCIA		INNOVACIÓ	
Temes rellevants	Col·lectius diana	Criteris innovadors	Resultats satisfactoris
Reducció de les desigualtats	Gent gran, infants,	Nous drets de ciutadania <ul style="list-style-type: none"> • Increment de recursos en cobertura de necessitats bàsiques. • Criteri d'incondicionalitat. • Polítiques de garantia de renda. • Salari mínim de referència. • Reconeixement de la diversitat. • Campanyes de sensibilització. • Definició d'un salari mínim de referència municipal. • Ajuts econòmics per a víctimes de violència masclista. • Reducció de taxes municipals i implementació de tarifació social. • Increment dels mecanismes de participació de tota la ciutadania. • Assistència jurídica gratuïta. 	<ul style="list-style-type: none"> • ↓ Dinàmica de creixement de desigualtats al municipi. • ↓ Distància de la distribució de la renda per càpita entre barris (10%). • ↓ Taxa de privació material severa, especialment en infants. • ↓ Taxa de risc de pobresa (AROPE), tant per a menors com per a majors de 16 anys. • ↓ Taxa de % de llars que arriben a final de mes amb dificultats, tant amb criatures a càrrec com sense.
Pobresa infantil	joves, dones,		

Banc de Bones Pràctiques

Criteria per a l'avaluació de les Bones Pràctiques en inclusió social

<p>Desigualtats educatives i de formació</p>	<p>col·lectiu LGTBI, persones aturades, persones sense llar, persones nouvingudes i refugiades,</p>	<p>Oportunitats per a tothom al llarg de la vida</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Activitats municipals de reforç educatiu. • Programes de parentalitat positiva. • Programes de noves oportunitats i acompanyament sociolaboral. • Facilitar la regularització administrativa del col·lectiu jove immigrant. • Suport municipal en necessitats especials (vetlladors/es). • Accions per a la reducció de l'esclatxa digital. • Creació de protocols i instruments de col·laboració entre els Serveis Socials i els Serveis de Educatius. • Increment dels ajuts / beques menjador. • Millora en les dietes i els hàbits saludables. • Obertura de centres en períodes no lectius per a l'esbarjo. • Major accessibilitat a l'educació sense exclusió econòmica mitjançant tarifació social i gratuïtat de serveis segons col·lectiu. • Sensibilització sobre salut mental en totes les etapes de la vida, amb especial atenció en els i les joves. • Impuls del Pla Educatiu d'Entorn 0-20. 	<ul style="list-style-type: none"> • ↓ Diferència de la taxa d'èxit escolar en correlació amb la renda de la llar. • ↓ Taxa d'abandonament prematur dels estudis. • ↓ Índex absentisme escolar. • ↓ % alumnat d'Educació Secundària Obligatòria que no supera les competències bàsiques. • ↑ Índex d'escolarització 0-2. • ↑ Taxa d'èxit a 4t d'E.S.O. • ↑ Taxa de població amb estudis superiors. • ↑ Taxa de població amb estudis primaris. • ↑ Inserció formativa juvenil mitjançant programes de noves oportunitats. • ↑ Escolarització alumnat amb necessitats especials en centres amb serveis intensius d'educació inclusiva (SIEI).
<p>Reformulació dels serveis socials bàsics municipals</p>	<p>persones amb diversitat funcional, persones dependents, persones</p>	<p>Nous models d'atenció comunitària centrada en la persona</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Personalització d'itineraris socio-sanitaris segons la trajectòria vital de l'usuari. • Coordinació serveis socials i salut. • Atenció holística i integral. • Visibilització sector cures (professionals i cuidadors/es familiars). • Creació de protocols i instruments de col·laboració entre els Serveis Socials i els Serveis de Salut. • Es garanteix que cap dona (especialment) o home s'ocupi d'una persona amb necessitats de cura en solitari. • Millora de l'accés als serveis de salut de la població nouvinguda. • Servei de traducció i interpretació lingüística en les visites als Serveis Socials i als Serveis de Salut. 	<ul style="list-style-type: none"> • ↓ Percentatge de persones de 16 anys i més que no acudeixen a ningú en cas de malaltia. • ↓ Persones més grans de 80 anys que viuen soles. • ↓ Percentatge de persones que s'han de fer càrrec en solitari d'una persona dependent. • ↓ Taxa de VIH i tuberculosi. • ↓ Taxa d'interrupció voluntària de l'embaràs en dones joves (de 12 a 18 anys). • ↑ Proporció de persones que han visitat el dentista. • ↑ Proporció de nens vacunats. • ↑ Proporció de persones amb VIH i tuberculosi en tractament. • ↑ Persones amb cobertura sanitària.

Banc de Bones Pràctiques

Criteria per a l'avaluació de les Bones Pràctiques en inclusió social

<p>Desigualtats socials en salut i estigmatització de la salut mental</p>	<p>amb trastorns mentals i/o addiccions...</p>	<p>Polítiques antiestigma</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Elaboració de campanyes d'informació i sensibilització per a visibilitzar la salut mental. • Es posen a disposició i s'amplien els recursos assistencials sobre salut mental. • Es garanteix la participació activa de les persones amb malaltia mental en diversos àmbits (vida cultural, associativa, lúdica...). • Es promou l'accés a l'habitatge, als serveis socials i a l'ocupació. • Es promouen hàbits saludables entre nens i adolescents per a prevenir la malaltia mental i les addiccions. • Es faciliten les intervencions en primera persona o el contacte social. 	<ul style="list-style-type: none"> • ↓ Taxa de suïcidi. • ↓ Taxa de mortalitat relacionada amb la salut mental. • ↓ Taxa de mortalitat per alcohol i drogues. • ↓ Índex de consum problemàtic d'alcohol i drogues. • ↓ Percentatge de persones excloses de les relacions socials. • ↓ Percentatge de persones que no tenen algú per parlar dels seus problemes personals i familiars tant com voldrien (especialment, majors de 65 anys). • ↓ Percentatge d'adolescents (13-19 anys) que afirmen haver patit discriminació (per gènere, país d'origen o ètnia, per orientació sexual o per discapacitat) en els últims dotze mesos; <i>bullying</i> o <i>cyber-bullying</i>. • ↑ Percentatge de persones que formen part d'alguna entitat/associació. • ↑ Percentatge de persones que són membres d'alguna associació, club o entitat sense ànim de lucre. • Prevalença de la mala salut percebuda. • Prevalença del patiment psicològic.
---	--	-------------------------------	--	--

Banc de Bones Pràctiques

Criteria per a l'avaluació de les Bones Pràctiques en inclusió social

<p>Dret a l'habitatge i a l'energia</p>		<p>Polítiques residencials inclusives</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Disponibilitat de dades i informació sobre habitatge, i introducció de criteris d'anàlisi. • Eines de recollida de dades i informació sobre el parc d'habitatge. • Intermediació entre parts. • Coordinació serveis socials i urbanisme. • Mesures de transparència i prevenció de l'assetjament immobiliari. • Identificació i publicació de noms de fons voltors i propietaris que duen a terme males pràctiques amb llogaters/es. • Subvencions i ajuts per al pagament del lloguer destinats a col·lectius en risc d'exclusió. • Obtenció d'habitatge de protecció oficial al sòl urbà consolidat (30%). • Detecció del nombre de persones sense llar i seguiment. 	<ul style="list-style-type: none"> • ↓ Esforç econòmic de les llars dedicat a l'habitatge. • ↓ Taxa de sobrecàrrega de despeses de l'habitatge (més del 40% de la renda anual). • ↓ Percentatge de persones que no poden mantenir la llar a una temperatura adequada. • ↓ Nombre de desnonaments per impagament del lloguer o de les quotes de la hipoteca. • ↓ Nombre de persones sense llar segons la tipologia europea ETHOS. • ↓ Preu mitjà de lloguer mensual. • ↓ Índex de vulnerabilitat residencial. ➤ • ↑ Nombre d'habitatges dotacionals i habitatge protegit. • Regulació de la implantació d'allotjaments turístics.
<p>Atur i precarietat laboral</p>		<p>Reserva de mercat laboral i ocupació de qualitat</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Incorporació experiències d'economia social i solidària (cooperativisme, empenedoria...). • Reserva del mercat laboral ordinari per a persones en risc d'exclusió. • Clàusules ètiques i socials en licitacions públiques. • Es facilita la conciliació laboral per a dones, especialment, amb fills a càrrec, de famílies monoparentals, cuidadores informals, víctimes de violència masclista... • Promoció del cooperativisme i l'economia social en programes de reinserció sociolaboral. • Regulació de la venda ambulat. • Accions específiques per als joves i aturats de llarga durada. 	<ul style="list-style-type: none"> • ↓ Bretxa salarial segons gènere. • ↓ Índex de pobresa laboral. • ↓ Taxa d'atur (per sexe i edat). • ↓ Aturats de llarga durada (més de 2 anys) • ↓ Atur juvenil. • ↓ Ocupats assalariats amb contractes temporals. • ↓ % Població en llars amb intensitat de treball baixa. ➤ • ↑ Participació d'empreses que reben ajuts per a la contractació en programes d'ocupabilitat.

Banc de Bones Pràctiques

Criteria per a l'avaluació de les Bones Pràctiques en inclusió social

<p>Inclusió transversal</p> <p>de la discapacitat i foment de l'accessibilitat als municipis</p>		<p>Universalització de l'accessibilitat i compromís amb la diversitat funcional</p>	<ul style="list-style-type: none">• Elaboració del Pla Municipal d'Accessibilitat.• Universalització de l'accessibilitat en espais, serveis i edificis.• Participació de persones amb diversitat funcional en la vida política i representativa del municipi.• Ajuts per a l'adaptació de comerços.• Ajuts per a la rehabilitació i adaptació d'habitatges particulars per a persones amb problemes de mobilitat.• Creació d'espais tècnics per a la promoció de l'accessibilitat des d'on es vehiculin queixes i suggeriments (p.ex.: Oficina).	<ul style="list-style-type: none">• ↑ Nombre de persones que gaudeixen de programes per a l'autonomia personal i la vida independent.• ↑ Participació de persones amb diferents capacitats en la vida quotidiana del municipi.• ↑ Cobertura de la supressió de barreres arquitectòniques.• ↑ Taxa d'ocupació de persones amb diversitat funcional.• ↑ Taxa d'alfabetització de persones amb discapacitat auditiva.
--	--	---	---	--

4 BIBLIOGRAFIA

- Ajuntament de Barcelona i Acord Ciutadà per una Barcelona inclusiva. (2018). *Estratègia d'inclusió i de reducció de les desigualtats socials de Barcelona 2017-2027*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona. Recollit de http://www.bcn.cat/barcelonainclusiva/ca/2018/4/estrategia_inclusio_2017_2020.pdf
- Comissió Europea. (2017). *El pilar europeu de dretos socials en vint principis*. Recollit de https://ec.europa.eu/commission/priorities/deeper-and-fairer-economic-and-monetary-union/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_es#captuloiii-proteccion-inclusin-social
- Fresno, J. M., Malgesini, G., & González, N. (2005). *Cuaderno Europeo 2: Cumbre de Lisboa. Estrategia Europea de Inclusión Social*. Madrid: Fundación Luis Vives. Recollit de <http://www.fmyv.es/ci/es/Ss/5.pdf>
- Generalitat de Catalunya. (2015). *Model de serveis socials bàsics a Catalunya*. Barcelona: Departament de Benestar Social i Família.
- Generalitat de Catalunya. (2016). *L'atenció centrada en la persona en el model d'atenció integrada social i sanitària a Catalunya*.
- Generalitat de Catalunya. Departament de Benestar Social i Família. (2015). *Document marc del programa per al desenvolupament de plans locals per a la inclusió social*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Recollit de http://treballiaferssocials.gencat.cat/web/.content/01departament/08publicacions/coleccions/eines/eines_19/eines_19.pdf
- Generalitat de Catalunya. Departament de Treball, Afers Socials i Famílies. (2015). *Pla d'acció per a la lluita contra la pobresa i per a la inclusió a Catalunya 2015-2016*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Recollit de http://treballiaferssocials.gencat.cat/web/.content/03ambits_tematicos/06pobresa_i_inclusio_social/lluita_contra_pobresa/pla_pobresa.pdf
- Iglesias, M., Valdivia, B., Escorihuela, I., Ortiz, S., Saborit, N., & Rocco, J. (2018). *Derecho a la ciudad metropolitana en el marco de la Nueva Agenda Urbana y la Agenda 2030*. Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya.
- Kraatz, S. (Octubre / 2018). *La lucha contra la pobreza, la exclusión social y la discriminación*. Recollit de <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/es/sheet/60/la-lucha-contra-la-pobreza-la-exclusion-social-y-la-discriminacion>
- Laín, B., Riutort, S., & Julià, A. (2019). *El projecte B-MINCOME. Innovació municipal en rendes mínimes garantides i polítiques socials actives*. *Barcelona Societat*, 147-168.

Lefebvre, H. (1968). *El derecho a la ciudad*. Barcelona: Anthropos.

Marbán Gallego, V., & Rodríguez Cabrero, G. (2011). *Estudio comparado sobre Estrategias de inclusión activa en los países de la Unión Europea*. Madrid: Ministerio de Sanidad, Política social e Igualdad. Recollit de <https://www.mscbs.gob.es/ssi/familiasInfancia/inclusionSocial/EstudiosPublicaciones/estrategias.pdf>

Obertament. (2013). *Estratègies de lluita contra l'estigma*. Barcelona: Taula d'Entitats del Tercer Sector Social de Catalunya.

Picazo Guillamot (coord.), S. (2018). *Dossier Crític 5*.

Rosetti, N. (2016). Exclusió social, polítiques d'inclusió i desigualtat de gènere. A L. Gálvez, & M. d. Fuente (Ed.), *Exclusió social i gènere a l'àmbit local: transversalitat, interseccionalitat i empoderament*. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials.

5 ANNEX: ELS FACTORS D'EXCLUSIÓ SOCIAL

Factors d'exclusió social	Àmbits i situacions d'exclusió social
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Classe social d'origen ▪ Orientació sexual i identitat de gènere ▪ Edat ▪ Lloc de naixement ▪ Identitat cultural i idioma ▪ Territori de residència 	<p>Econòmic i financer: ingressos baixos, inestabilitat de la font d'ingressos, no poder fer front a despeses imprevistes, etc.</p>
	<p>Laboral: atur, precarietat laboral, subocupació, distribució desigual de treball domèstic entre homes i dones, etc.</p>
	<p>Participació: reconeixement limitat de drets de la població estrangera, desconeixement del teixit associatiu i cívic.</p>
	<p>Salut i autonomia personal: inaccessibilitat al sistema sanitari, dependència o patiment de trastorns físics o mentals.</p>
	<p>Relacional (xarxes familiars i comunitàries): absència de vincles, situacions de violència intra-familiar o deteriorament de xarxes de suport social i comunitari.</p>
	<p>Educatiu i de formació: nivell baix d'estudis, capacitació professional dèbil o desconeixement de llengües vehiculars.</p>
	<p>Habitatge: sobreocupació, desproporció de la partida personal per al pagament de l'habitatge, barris mal comunicats o entorns deteriorats (manca d'accessibilitat física - comunicativa).</p>
<p>Col·lectius exclosos: Infància (especialment, 0-3), joves amb dificultats intenses d'inserció laboral, adults en situació d'atur de llarga durada, col·lectius d'immigrants, dones-mares soles, gent gran dependent, sectors sense accés a l'habitatge i col·lectius espacialment segregats.</p>	

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Estratègia d'inclusió i reducció de les desigualtats socials de Barcelona 2017-2027.